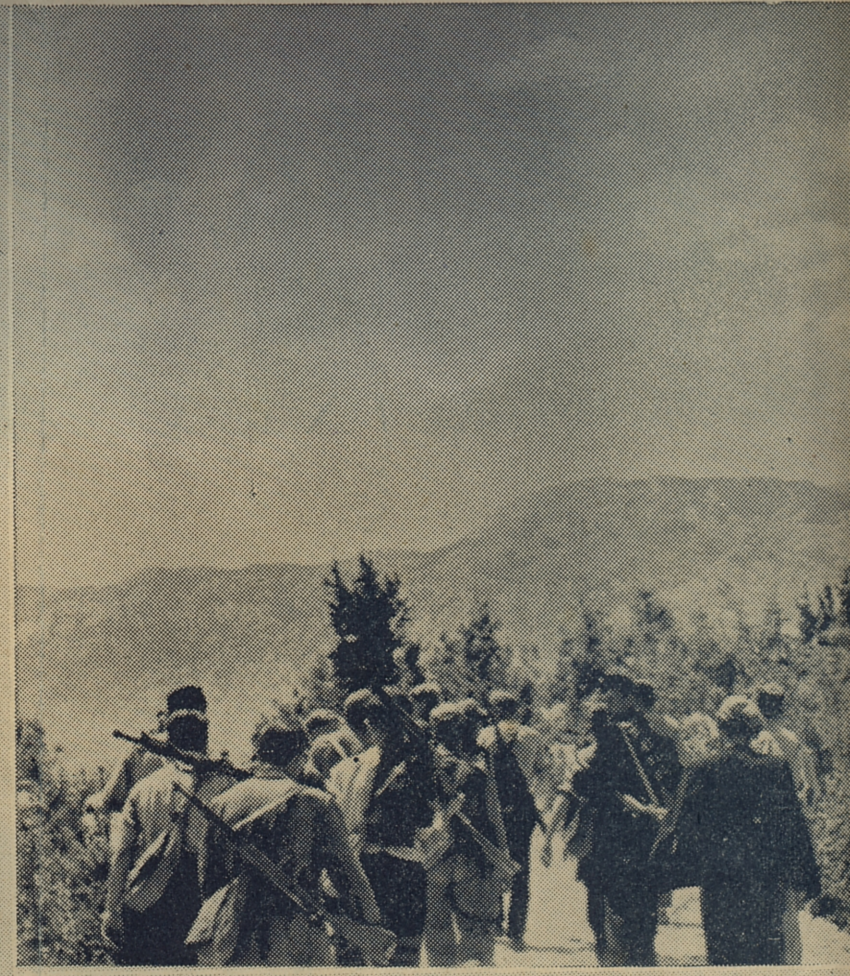
Poštarina plaćena u gotovu.

CIENA 4 KUNE BROJ 48

USTAŠA

VIESNIK HRVATSKOG USTAŠKOG OSLOBODILAČKOG POKRETA

U GLAVNOM USTAŠKOM STANU

USTAŠA

GOD. XIII. BROJ 48.
ZAGREB, 5. PROSINCA 1943.

VJESTNIK HRVATSKOG USTAŠKOG OSLOBODILAČKOG POKRETA

5. PROSINCA 1918.

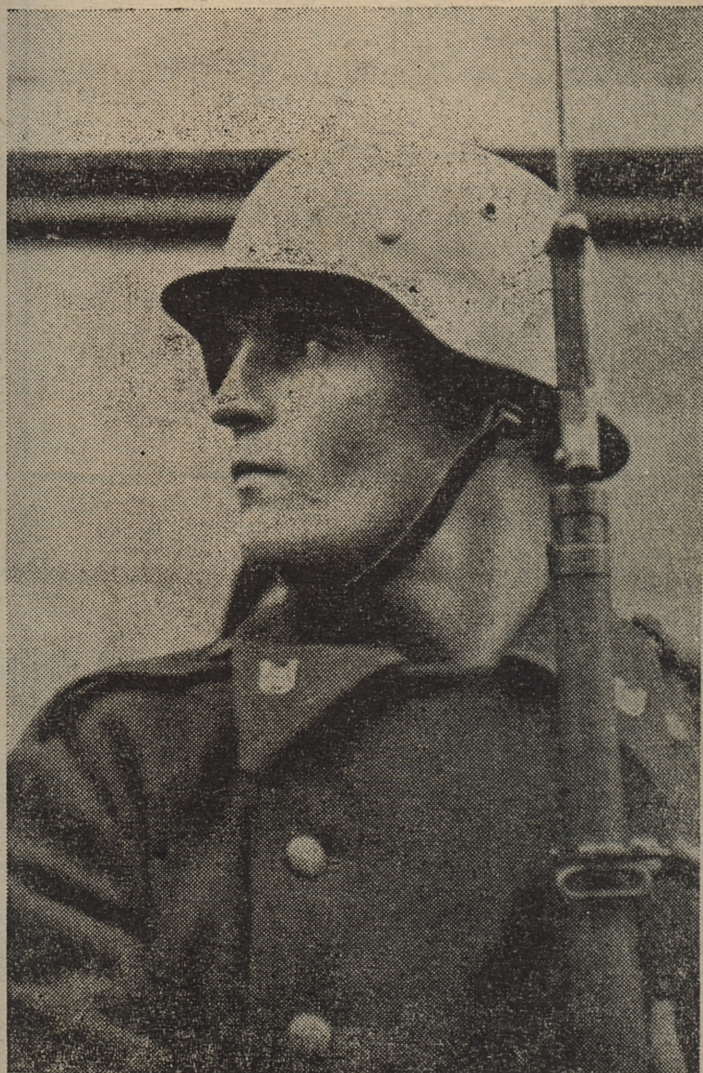
Jedan krvavi pokušaj

Poviest 5. prosinca 1918. znade svaki Hrvat. I sramota bi bila kad to ne bi znao. Jer tog je dana izašlo nekoliko postrojba hrvatske vojske u Zagrebu na Jelačićev trg da izvedu prevrat protiv politike udruživanja sa Srbima i Slovencima u zajedničku državu. Ovi su ljudi imali iza sebe borbu od četiri godine, na kojoj su krvarili ne pitajući mnogo zašto. Vjerovali su da se bore za sebe, za Hrvatsku. Možda većina nije predvidjala da će država, u koje okviru su se borili — Autrougarska monarhija — da će ta država propasti. Možda se je većina borila vjerujući da će ona Austrija, koja je za sve vjernosti hrvatskom narodu plaćala samo izdajama, ostati i da će ovim svojim običajem prema hrvatskom narodu, izdajstvima, prekinuti. Težko je izreći odsječeno sud o onom, što se zbiva u duši naroda! Jedno je sigurno: svršio rat kako mu drago, oni su vjerovali da borba, u kojoj nisu uzmicali, u kojoj su se izlagali svim svojim snagama, u kojoj su pokazali da se znadu boriti, da će ta borba uroditi u onih, koji budu odlučivali poslije tog rata spoznajom da će taj narod znati i samostalno živjeti, da je taj narod vriedan da samostalno živi.

Razumljivo je zato ogorčenje ovih ljudi kad su vidjeli da se preko tih njihovih nadanja prelazi kao da ih se ne vidi, da ih se naprosto podmuklo gazi. Uhvatili su svoje oružje još jedanput, onda, kad su milijuni bacali oružje iz ruku i poletjeli kućama ne htijući više znati ni misliti što će dalje biti. I ovi su ljudi bili siti rata. I oni bi zato najvolili poći svojim domovima, gdje su ih čekale žene i djeca, gdje ih je čekao ljudski život. Bili su siti rata, ali su bili žedni slobode i zato nisu bacali oružje. Nagrnuli su na Jelačićev trg: opet oči u oči smrti.

Nije ih bilo dovoljno da pobiede. Država, koja se je tek radjala, koja nije imala još ni jednog uredjenog ministarstva, koja još nije počela pravo ni disati, koja je još bila nesposobna da izvrši i jedan zadatak, koji se postavlja na jednu državu, bila je toliko sposobna, da pošalje dovoljan broj krvnika za ove pobunjenike! Rekla je već tada horoskop svoje budućnosti: ako ne bude sposobna da izpuni i jednu dužnost izgradjene države, jedno će biti sposobna, da strielja i kolje hrvatski narod. Uistinu, u čitavoj svojoj budućnosti, sve do sramotne svoje propasti ništa drugo nije učinila za hrvatski narod osim nasilja. Za to je bila sposobna odmah prvi dan, za to je jedino bila sposobna kroz čitavo svoje trajanje.

Jelačićevim trgom je potekla krv i ovi junaci bili su opet satjerani u svoje vojarne. Imena njihovih vodja unešena su na crnu listu, da se znade u budućnosti zauzeti vladanje prema njima. Napravljen je tako dokumenat,

Mi čuvamo što smo stekli borbom

koji bi slobodno bio pohranjen u riznici te države zajedno s poveljom o »ujedinjenju Srba, Hrvata i Slovenaca«. Bilo bi tako barem odmah uz lice ove povelje jasno izradjeno i njezino naličje! Ostali su bili razoružani da se vrate svojim domovima. Da se vrate u svoja poduzeća i na svoje njive. Mislili su stvaraoci Jugoslavije da će ih tako nestati, da će se tako izgubiti.

Tih ljudi medjutim nije nestalo. Jedni od njih su se mučili i kinili u blatu svojih oranica i rosi svojih livada, drugi ušli u tvornice i radionice. Ali nisu time zaboravili svoj veliki i krvavi dan — 5. prosinca. Pali drugovi su

TJEDNI LISTIĆ

Domovina

Čekam neki dan munjovoz. Kraj mene izmučene djevojke: dvie muhadžirke-izbjeglice iz Bosne.

— Odkle ste? pita ih jedna gospodja.

— Iz P- -a.

— Baš iz samog mjesta? pita gospodja dalje.

— Da.

— S koje strane ceste?

Na ovo pitanje djevojke ne odgovaraju, nego radostno upadaju:

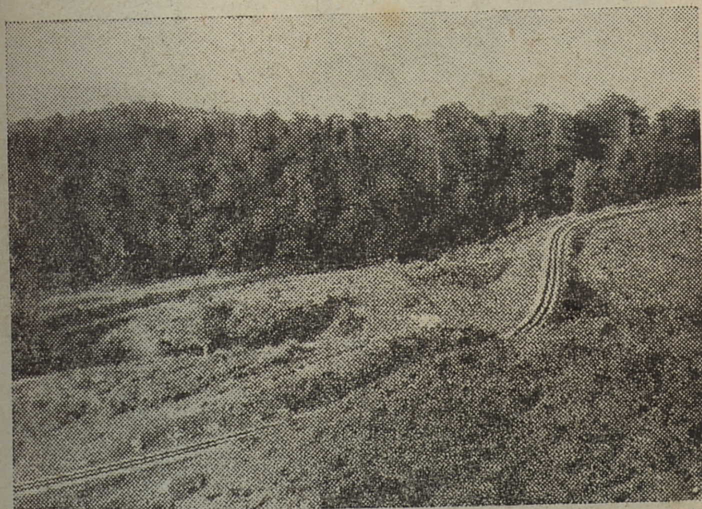
— Zar ste i Vi iz P - - a?

Gospodja im odgovara da nije rodom, ali je dugo živjela ondje. »Na početku mahale Omer-bega«.

Lica djevojaka su se preobrazila. Takovu naglu i snažnu promjenu na licu vidio sam samo kad sam, kao pomoćnik liečnika, doveo k sviesti jednu ženu u porodu, i ona je, na smrt izmučena, čula prvi plač svoga sinčića.

Ako samo ime jedne mahale u dalekom, silom napuštenom, mjestu izaziva toliku sreću, što onda tek znači č i t a v a D o m o v i n a! Tko će biti kadar nju izbrisati iz srca!

—r—

Hrvatske pruge, ceste i putovi . . .

CRVENO

Kad su boljševici 1917. godine prigrabili vlast u Rusiji u svoje ruke, razširili su po čitavoj zemlji glas, kako će oni kroz kratko vrieme stvoriti od Rusije ništa manje nego pravi raj na zemlji. Ruski seljak i radnik, koji je do tada živio u doista težkim životnim prilikama u vlasti veleposjednika i veletvorničara, možemo reći da je s ushićenjem primio ovo ovako bučno postavljeno obećanje, jer onaj kojemu je težko, najradje sluša glas onoga, koji mu obećaje poboljšanje njegovog stanja. Boljševici, vodjeni židovima, starim lažljivcima izkusnim u prevarama, nastupali su doista zamamljivim i veličanstvenim osnovama o izgradnji nove socialističke države, koja će biti »zemlja radnika i seljaka«.

— »Zemlja seljacima, tvornica radnicima!« bio je doista zamamljiv glas, kojemu ni seljak ni radnik nisu mogli odoljeti.

Prevarno obećanje brzo je odkrilo pravo stanje. Ruski seljak bio je prevaren. Ne samo što nije postao vlastnikom zemlje, koju je svojim žuljevima obradjivao i svojim znojem zaljevao, već je postao najobičnijim najamnim radnikom na zemljištima, koja su boljševici oteli od veleposjednika i koja su postala vlastničtvo crvene komunističke države. Seljacima je dozvoljena samo neznatna površina tla, dok je sve ostalo prigrabila država. U isto vrieme bila je dokinuta i slobodna trgovina. Seljak je mogao svoje proizvode prodavati jedino državi, i to, uz ciene, koje je ona odredila, a koje su bile preveć neznatne. Država je počela oduzimati od seljaka i one proizvode koje su oni težkom mukom proizveli na svom malenom vlastitom zemljištu, pa čak i stoku, što je sve služilo izključivo za njihove osobne potrebe. Sela koja su pružila i najmanji odpor protiv oduzimanja njihove imovine, bila su sravnana sa zemljom, a seljaci odvedeni.

Seljak je uvidio da je prevaren. Sva nada i maštanja da će dobiti zemlju i da će ta zemlja biti njegovo vlastničtvo, razplinula su se kao mjehur od sapunice. No boljševici nisu ni onaj neznatni dio zemljišta ostavili seljaku. Sam Lenjin je rekao, da dok postoje i mala seljačka gazdinstva, da će kapitalizam biti mnogo čvršći nego komunizam. Zato je boljševizam započeo najstrašniju borbu protiv posebičnog vlastničtva. Započela je kolektivizacija seljačkog gospodarstva koja je izvršena osnivanjem tako zvanih »kolhoza«, t j. kolektivnih gospodarstva. Kolhozi su postali najsigurnijim sredstvom za izkorištavanjem seljačkih trudova. Seljak je lišen svih prava, a ostale su mu samo dužnosti: da zemlju obradjuje, a sve plodove pokupili bi boljševici. Premda je rusko seljačtvo dalo najveći odpor protiv kolektivizacije njihovih imanja, boljševici su ih prisilnim i okrutnim mjerama natjerali u kolhoze. Svaki odpor bio je krvavo ugušen. Nijedna obitelj ni dom nije ostao poštedjen. Pobunjenici ili su bili poklani ili pak odpremljeni u Sibiriju na težki i prisilni rad. Djeca su ostala bez hranitelja, žene bez muževa, koji su ginuli u Sibiriji od gladi i zime polaganom smrću. Na tisuće seljačkih ognjišta ostala su pusta, na tisuće sela pretvorena

(5. PROSINCA)

lebdjeli pred njihovim očima, a ideal, za koji su se oni podigli i za koji su pali njihovi drugovi živio je i dalje u njihovim dušama. Živio je još snažnije, jer je bio poprskan krvlju. Možda je koji od tih ljudi i klonuo videći kako se stvari razvijaju bez obzira na njih, kako ih slied zbivanja gazi. Ali klonulost nije pomirenje; u dnu svake klonulosti počiva ogorčenje. A ogorčenje, ako je trajno, jednog dana mora izbiti. Vrieme i prilike nisu mogle uviek biti protiv njega; jedanput se je morala nadati prilika da ono izbije. I došla je ta prilika. To je ogorčenje izbilo. U jednih prije, u drugih kasnije, ali dug je bio vraćen. Svaki se je od tih junaka odužio državi, koju je od njezina početka mrzio. Mnogi, koji su još živi, odužuju joj se još danas. Odužuju joj se braneći danas državu, koju nisu mogli onda izvojevati, jer je bilo više gluposti i lakovjernosti nego razbora i treznoće u onim danima. Tako se 5. prosinac 1918. nastavlja i danas — u borbi za očuvanje Nezavisne Države Hrvatske, koju se je uzalud pokušalo ostvariti onoga dana.

F. TRBUHA

SELO

su u garišta, na stotine tisuća seljaka bilo je uništeno, poslano u smrt ili progonstvo, jer boljševici smatraju seljaka za marvu, koja ima samo da radi i da šuti.

Seljak, prisiljen da udje u kolhoz, videći da je prevaren, da je nasjeo komunističkim lažima i prevarama, da zemlja, koju je toliko volio i na kojoj lije svoj znoj, nije njegova, već da je postao obični najamnik —rob, izgubio je svaku volju za posao, njegov je rad postao nikakav i neproduktivan. Kolektivizirano seljačtvo palo je u strahovitu biedu. Započela je nezapamćena glad, od koje je zbog prielaza na kolektivno gospodarstvo stradalo preko 10 milijuna ljudi. Vrata Rusije bila su za Europejca zatvorena, a oni riedki koji su bili u Rusiju pripušteni i to samo iztaknuti komunistički vodje, iako im je bilo onemogućeno da razgledaju pravi život u Rusiji, jer su im boljševici pokazivali samo »Potenkinova sela«, ipak su na povratku iz tog komunističkog raja napisali brošure o stanju u Rusiji, koje su glasni prosvjed prosvjećene i uljudbene Europe protiv azijatsko - boljševičkog barbarstva.

Ali ne samo da su boljševici oduzeli ruskom seljaku zemlju i učinili od njega poslušnog roba, oni su mu oduzeli i vjeru i obitelj, porodicu i domovinu. Boljševici su razjurili one čestite porodice, pogazili seljačka ognjišta, uništili tihi i mirni domaći seljački život. Rusko selo, koje su do tada resili rad i poštenje, čestitost i duboka vjera u Boga, zamjenilo je novo, crveno komunističko selo, bez Boga, vjere i ćudoredja, bez manjih ili većih seljačkih gospodarstava.

Nestalo je slobodnog i rodoljubivog ruskog seljaka, njega je zamienio seljak-kmet, rob, koji mrzi svoje crvene gospodare, jer su mu sve oduzeli. Seljačtvo je uništeno i proletarizirano. A proleter ne zna za zavičaj, ne zna za domovinu ,ne zna za obitelj, nepoznate su mu rodbinske veze, ne zna što je domaće ognjište ,ni zajednički krov. Nema ništa što može nazvati svojim, ni zemljište, ni kućicu, ni domaću živótinju ,ni obitelj, ni porodicu. Njegov je samo znoj koji teče na tudjem poslu i udarac knuta, koji ga šiba.

Poglavnik, kao dobar poznavalac komunizma, u svojoj knjizi »Strahote zabluda« piše: »A što su učinili boljševici u Rusiji od seljaka, od tog Atlanta, što sviet na ramenima nosi? Uštrcali su mu u žile otrov, što mu razara snagu, svezali su mu ruke i noge; izkopali su pod njim jamu, što ga guta i u propast povlači. Oduzeli su mu sve ono, što ga je činilo seljakom i čovjekom, napravili su od njega proleterca i bezkućnika, biednika i roba, mrtvi stroj u mračnoj i zagušljivoj tvornici, koji nije više sposoban stvarati života, jer ni sam više ne živi.«

I komunističko partizanstvo u Hrvatskoj sprema i hrvatskom seljaku isto ovakav »crveni raj«. I njima je glavno da od seljaka naprave proletera, koji ništa nema i koji im onda može biti poslušan kmet. Zato su i popalili na tisuće sela i uništili na desetke tisuća malih i većih seljačkih imanja. Zato mu pale žito, odvoze hranu i uništuju domove.

Medjutim hrvatski seljak ne će svoje mirno i tiho selo pretvarati u komunističko crveno selo, već hoće živiti sretno i zadovoljno u svojoj kućici i na vlastitom zemljištu.

R. V.

POGLAVNIK PODIELIO NAJVIŠE ODLIKOVANJE

Poglavnik je primio u svečanu audienciju proslavljenog junaka hrvatske vojske, domobranskog pješačkog bojnika Jurja Bobinca te ga je kao četvrtog hrvatskog vojnika odlikovao najvišim hrvatskim odlikovanjem za hrabrost ZLATNOM KOLAJNOM POGLAVNIKA ANTE PAVELIĆA.

NOVA ODLIKOVANJA

Svojom odredbom Poglavnik je odlikovao velikom srebrnom kolajnom Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost sliedeće pripadnike hrvatskih oružanih snaga:

Orešković Nikolu, ustaškog djelatnog bojnika P. T. B., zapovjednika brzog sklopa Poglavnikovih Tjelesnih Sdrugova, za osobito hrabro držanje, prilikom razoružanja talijanske vojske u Karlovcu, gdje je pod težkom vatrom ušao u stožer divizije Lombardija, te zarobio cieli stožer i dva generala;

Žgela Vida, djel. pješ. vodnika 2. sati I. bojne II. gorskog sdruga, zapovjednika voda za hrabro i odvažno držanje u borbama protiv pobunjenika, a naročito 6. veljače 1943. kod Drenovače, kada je na čelu voda jurišao na Vršak-vis 690;

Tolj Feliksa, pješačkog satnika 4. gorske pukovnije, zato, što se je u borbama za oslobodjenje Pakraca i Lipika osobito iztakao uspješnim smišljenim i energičnim vodstvom bojne i osobnom hrabrošću, a osobito u borbi prsa o prsa kod Klise kod Pakraca, gdje je potisnuo odmetnike iz njihovih postava i time pridonio konačnom uspjehu;

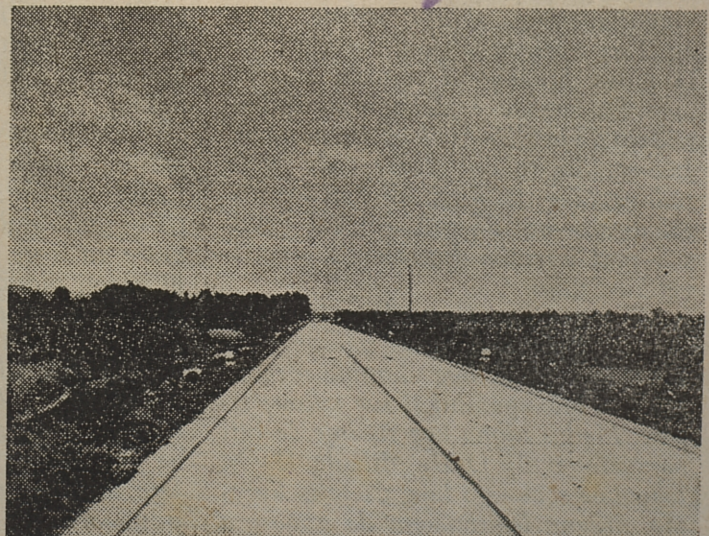
Zgorelev Slavka, ustaškog dovodnika stožerne sati III. sdruga, za naročitu osobnu hrabrost i vrlo požrtvovno i uspješno vodjenje u borbi protiv odmetnika;

Mršić Jerka, dovodnika, Kovač Tadiju, Vukušić Josu, rojnike, svi pripadnici stožerne sati XVI. ust. djel. bojne II. ustaškog stajaćeg sdruga, za osobito hrabro držanje u borbama protiv odmetnika.

POSMRTNO

Dr. Illik Antuna, prič. pješ. ustaškog dopukovnika, zapovjednika II. ust. djel. sdruga, za primjerno hrabro i odvažno držanje u borbama protiv odmetnika, a naročito kao zapovjednika II. ustaškog sdruga po Slavoniji i Sriemu prigodom žetve 1943. i kod Mašica u rujnu 1943. sve do junačke smrti 23. rujna 1943.;

Pavić Franju, ustaškog dovodnika 1. sati XIII. ustaške bojne, za naročito hrabro i vrlo odvažno i uspješno vodjenje podredjenog mu voda u svim borbama protiv odmetnika, naročito u Pakracu, gdje je nakon žestoke borbe kod odbrane mosta bio smrtno ranjen u glavu, od koje je rane drugi dan umro.

. . biti će u najskorije vrieme podpuno osigurane . . .

Novi poraz tzv. jugoslavenske vlade

Pred nekoliko dana je londonski krugoval u izvedbi za Jugoslaviju javio viest tzv. informacionog ureda »jugoslavenske vlade« u Kairu, da je dokinut zakon o sudu za zaštitu države. Taj zakon dokinut je, kako kaže spomenuti informacioni ured, zato da bi se narodi Jugoslavije mogli slobodno izjasniti o uredjenju obnovljene te države.

Nije nezanimljivo promotriti zašto je taj zakon baš sada dokinut.

Za odgovor na to pitanje malo ima vriednosti tumačenje »informacionog ureda jugoslavenske vlade«, prema kojemu bi to značilo davanje pune slobode svima kod nekog »razpravljanja o budućem uredjenju Jugoslavije«. Kad bi to bilo točno, kad bi članove izbjegličke »jugoslavenske vlade« doista vodilo neko slobodarsko načelo, kako oni to tvrde, onda ne bi oni sustavno izgurali iz svoje sredine sve, u koje su i malo sumnjali da bi se mogli jednom oprieti provodjenju izključivo velikosrbske politike i okupili se izključivo velikosrbi. Iz dnevnog novinstva u glavnom je već poznata poviest ovog »čišćenja« unutar te vlade. Prema najnovijim viestima i posliednjeg, bez sumnje najservilnijeg, ali kojemu ipak nisu mogli posve vjerovati već zato što je po rodjenju, ako već ne po osjećaju Hrvat — Iliju Jukića, izgurali su ovi »predstavnici jugoslavenskog naroda« iz svog kola. Malo njih zanima kako će se sad osjećati taj gospodin, koji je dvie godine preko londonskog krugovala tumačio hrvatskom narodu, dabome ovima, koji su bili glupi pa ga slušali, kako je ta »jugoslavenska vlada« jedina, koja misli na sreću hrvatskog naroda i koja može hrvatskom narodu donieti spas. Što se više — dabome uzalud — nadaju da je bliže čas kada će obnoviti Jugoslaviju, to oni strože čiste svoje redove, tako da bi taj odlučan čas dočekali spremni da ostvare svoj davni san pod imenom Jugoslavije stvoriti veliku Srbiju.

O tom cilju više se je puta posve jasno i otvoreno izrazio ne samo jedan predstavnik ove skupine. Preobširno bi bilo spominjati sve takove izjave. Medju njima bez sumnje će biti najmjerodavniji Draža Mihajlović. On naime ne samo što ima, da tako kažemo, pravnu legitimaciju da govori u ime te vlade — time što je, kroz sve promjene u toj vladi, stalno ostao kao »ministar vojni«, sve do danas član te »vlade«, nego su sve njegove izjave i stvarno najmjerodavnije, jer on predstavlja naoružane pobornike Jugoslavije.

A o kakovoj Jugoslaviji govori Draža Mihajlović?! I mnoge od njegovih izjava takodjer objelodanjene su tokom ovih dviju godina u našem novinstvu. Sjetimo se zato sada samo nekih!

»Osnovica naše države, kaže on u jednom broju svog bulletina, bit će uviek seljački, domoljuban, radin i najbrojniji stalež Srbije. Treba da to bude on a ne kakovi posrednici koji bi ubrali plodove njegovih dugih nastojanja . . . Pita me se često jesam li ja za Srbiju ili za Jugoslaviju. Moj je odgovor sliedeći, nastavlja Draža Mihajlović: Ako pitate moje srce, ono će Vam odgovoriti da sam za Srbiju, za veliku i moćnu Srbiju, ali ako pitate moj razum, on će Vam najprije odgovoriti da su Srbi pridonieli mnogo žrtava za Jugoslaviju.

U prvom ratu oni su pretrpjeli teže gubitke za tu Jugoslaviju, za koju su oni pridonieli sve što im je bilo drago i sveto da je učine jakom i sposobnom za život. Ali nikad nisu Hrvati pokazali ni najmanje priznanje za sve to. Kroz 20 godina zajedničkog života Hrvati nisu radili ništa drugo, nego bacali blato na Srbe i klevetali ih. U ovome ratu, takodjer za istu ovu Jugoslaviju, Srbi su podnieli patnje, kakvih nije imao podnieti ni jedan drugi narod. I najžalostnije je, da su najveće gubitke i najteže patnje Srbima prouzročili Hrvati, ljudi, koje su sve do jučer, Srbi nazivali svojom braćom.« Draža Mihajlović se pravi kao da ne zna za zapoviedi, koje je dao svojim četnicima da kolju hrvatski živalj gdje god mogu, samo da Hrvata bude što manje. Kako bi onda Srbi bili doista »najbrojnija klasa« u novoj Jugoslaviji, kako to kaže u malo prije navedenoj izreci, i da su njegovi četnici kao dželati izvršivali te njegove zapoviedi i još danas ih izvršuju gdje god samo mogu. Draža Mihajlović se čini kao da je zaboravio da, ako njegovo »srce« hoće veliku i moćnu Srbi-

DNEVNI

KOLODVOR . . .

Došla je kasna jesen . . . Priznajte, to je neugodno! Svuda oko nas vlaga, blato, razkvašeno sve da se čovjeku čisto gadi. Sasvim slučajno našli smo se na kolodvoru. Magla i izparavanje zastire vidljivost, a izmedju glomaznih vagona posleno brzaju ljudi. Željezničari, radnici, vojnici.

Bliži se zima, pa se ljudi obskrbljuju. Ne bojte se gladi! U dugim nizovima stoje ovdje na tračnicama težko natovareni vagoni. Puni su hrane, koja je stigla u glavni grad. Uzprkos svih uzaludnih pokušaja »šumara«, da ne stigne.

Izpred pojedinih vagona stoje kola. Konji mirno griskaju mokro sieno, što im visi izpod vlažnih gubica, a radnici užurbano izbacuju na kola lopatama sadržinu vagona. Iztovaruju . . .

To je sasvim obična slika kolodvora u rano jutro. Ta, radni je dan.

Stoje tako vagoni u dugim redovima i čekaju ,da budu iztovareni. Puni su krumpira, luka, kukuruza, drva i tko bi znao čega još. Nije ni čudo: zima je blizu . . .

Oko tačnica vrzu se djeca i žene i pomažu onome, tko zatreba njihove pomoći. Zato im kasnije natrpaju košaru krumpirom ili što već bude i svi su zadovoljni sklopljenim poslom.

Kraj jednog vagona stoje kola sa sanducima. Iztovaruju jabuke. Nekoliko malih skitnica vrze se unaokolo ne bi li im po koja pala u dio. No gazda, koji se gore gordo uztobočio u novom zimskom kaputu sa krznenim ovratnikom, nema razumievanja za njihove želje. Pa on se je tek počeo bogatiti. Kuda bi došao, da sad najednom počne razbacivati ono što je tako brzo stekao? Danas svaka jabuka stoji . . . I gazda, koji je do nedavna bio sretan, ako je negdje mogao dobiti komad kruha, računa, koliko stoji jedna jabuka. Ne može on to točno izračunati ,ali svakako, — stoji dosta. Za poklanjanje i previše!

Ne dam! . .

Malo podalje domobrani iztovaruju drva. Jedan se nekuda uputio, pa baš naišao kraj otvorenog vagona s jabukama. Okrenuo se k gazdi, nešto mu govori, i uzput zagrabi iz kola jednu jabuku, i podje dalje.

Čovjek ne bi vjerovao!

Onaj na kolima kraj punog vagona jabuka zaustavi ga, i oduze vojniku jednu jabučicu, koju bi mu svaki siromah darovao od težko kupljene kile.

— Jabuku mu neda! A on ga brani . . . promrljao je neki radnik u blizini s čudjenjem u glasu. Doista, težko je to vjerovati. A shvatiti se ne može.

Barem ne može onaj, koji je čovjek . . .

ŽIVOT

RODOLJUBI

Ne zna se točno, tko je prvi zaplovio morima. Da je uzletio, pripisuje se Ikaru. I tako za Ikara znamo, a za prvog mornara ne znamo. Ali jedno je nesumnjivo. Naime, da se ta vještina, naime brodjenja, silno podigla od svoga početka do danas.

Ima ljudi koji od prirode osjećaju strah pred vodom. Pa ipak u nekima od njih postoji vruća želja za jedrenjem. Kako da se tome doskoči?

Našlo se ipak riešenje! Tako su ti ljudi razapeli svoje kapute, okrenuli ih prema vjetru, bolje prema vjetrovima, i dali se oštro na brodarenje.

I kod nas ima takvih — jedrenjaka! Naši su pomorci tako i tako poznati po svem svietu. Pa su tako liepo neki naši Sindbadi — moreplovci odplovili i u »prestonicu«. Bilo je to naravno još onda... davno već, jednog dana...

Medjutim ,vrieme brzo prodje, i — prestonica nije više ono, što je nekoć bila. Pa ni bajrami više nisu, kao što su nekoć bili, kako to liepo kaže naša narodna pjesma...

Eh, Bogo dragi, pa i mi smo ti neki Hrvati! Ili jesmo ili nismo, rekoše ti naši Beogradjani, pa pruži jedro zapni veslo, i eto ti njih natrag k nama. Znaju oni da je Hrvatska dobra majka, prigrlit će ona izgubljene sinove i kćeri, a... osim toga znaju oni da se ustrajan čovjek dogura i do ministarskog predvorja i do kakvog položajčića...

Najprije se kucnuše u prsa lagano, lagacko, a zatim se useliše u urede, predstojništva, i Bog bi znao kuda sve ne.

Vremena se mienjaju ,ali mi s njima ne, rekoše oni čim su se udobno smjestili ,pa liepo zavedoše rad ko i prije, naime — nerad... Nemaju ljudi drugog posla, pa se pozabavili mišlju, kako da izkoriste svoje mlade dane, što ih ovdje traju. Kad već nemamo sreću da svaki dobi po neku penzijicu, kao nekad Crnogorci. Tako je nastala, da znate, nova moda. Liepo se cieli »personal«, kako se to u bivšoj državi liepo reklo, sakupi u jednu sobicu, pojavi se odnekle u sredinu stolčić sasvim običan, i po izgledu i po veličini, i — zabava počinje.

Zovu oni duhove!

He, to je da ti mozak stane. U državni ured liepo ušetavaju umjesto stranaka ni više ni manje, nego duhovi. No, oni naši pomorci i ribari su i rodoljubi. Treba to dokazati! I cieli ured zove duhove hrvatskih velikana. Samo sto postotne Hrvate.

Ovi su medjutim nestali iz naših ureda zajedno sa duhovima.

---

ju, da i hrvatsko srdce takodjer ima svoju želju — veliku i sretnu Hrvatsku. Samo što je hrvatsko srdce poštenije nego »srce« Draže Mihajlovića, pa ne teži da moćna Hrvatska bude ostvarena na štetu susjeda, kao što bi Draža Mihajlović htio veliku Srbiju u Jugoslaviji, videći dobro svojim razumom, da bi Srbi bili veći paše, ako bi pašovali još nad nečijom tudjom zemljom, a ne da živu samo u svojoj vlastitoj domovini. Svoje mudrovanje u navedenom članku Draža Mihajlović rezimira u rečenici: »Zato bi Srbi imali pravo da kažu: Mi više ne ćemo Jugoslaviju!«

Ne da bi imali pravo — jer Srbi niti imaju niti nemaju nikakva prava govoriti o Jugoslaviji, ako nje ne će hrvatski narod, na čiju bi štetu ona opet imala biti ostvarena — nego bi im bilo pametno da si tu ideju već jedanputa izbiju iz glave, jer će inače još pretrpjeti »najvećih i najtežih gubitaka«, ako ne prestanu dirati u ono što je hrvatsko. Ali, kaže Draža Mihajlović, da »postoje probitci mnogo veći«, koji ih sile da se bore za Jugoslaviju. »Samo, kaže Draža Mihajlović dalje, Jugoslavija će biti drugaćije organizirana. Trebati će,« kaže on, da se Srbima dade mogućnost da budu ujedinjeni, da se slobodno razvijaju i da se koriste mirom. Spremni smo, kaže Draža Mihajlović dalje, da opet uzkrsnemo Jugoslaviju, ali ne ćemo da Srbi podnose žrtve, a drugi da beru njihove plodove. Tu Jugoslaviju, završava Mihajlović mi ćemo braniti. Zato, od prvog dana odpora, pečat moje vojske nosi nadpis »Narodna Jugoslavenska vojska«.

Tako dakle tumači vojni ministar tako zvane »jugoslavenske vlade« ciljeve, za koje se bori ta »vlada«. O nekom slobodarstvu tu nema ni govora, nego je to promišljen i tvrdokoran velikosrbski imperializam. Ako se dakle ta skupina razmeće koji puta nekom slobodom i sličnim frazama, onda to čini samo da obsjeni nekoga.

Medjutim, koga bi trebalo sada obsjeniti — dokidanjem zakona o sudu za zaštitu države? Ovaj potez tako zvane »jugoslavenske vlade« u Kairu treba promatrati u sklopu politike, koju su danas prisiljene voditi uobće sve izbjegličke »vlade« što se oslanjaju na London. O čemu se naime radi? Rusija nastoji steći što više upliva osobito na područje Balkana. Balkan već davno predstavlja jedan od glavnih smjerova ruskog imperializma. Boljševička diplomacija znade da je sada najpogodniji čas da se postave solidni temelji uspjehu te politike. Radi toga boljševici danas nastoje na Balkanu pribaviti vodeću ulogu u svim pojedinim zemljama svojim pristašama.

Ali tu su tako zvane »izbjegličke vlade«, koje se oslanjaju na Englezku i o koje se, takodjer u svojim aspiracijama na Balkan, oslanja Englezka. Za rusku diplomaciju je dakle važno na bilo koji način srušiti te vlade. Ruska diplomacija to želi postići najradikalnijim putem: da se protiv tih »vlada« jednog dana, kad, kako se oni nadaju, bude slomljena Njemačka, da se protiv tih vlada izjasne sami narodi. U tom smjeru oni su s jedne strane činili pritisak na Englezku tako dugo, dok nije ona konačno pristala da se pojedinim narodima dozvole poslije rata plebiscitarna glasanja, u kojima će se pokazati, jesu li oni uz te »vlade« ili traže možda neke druge predstavnike, a s druge strane na te »vlade«, da se jednako izjasne. Prvom žrtvom tog englezkog popuštanja postao je grčki kralj, za kojega je Churchill izjavio, da ga još sada priznaje Englezka predstavnikom Grčke, ali da će grčkome narodu biti sloboda, da se izjasni hoće li i dalje da mu on vlada ili ne će. Grčki kralj je morao pristati na to.

U tom svietlu treba gledati i spomenuto dokidanje »jugoslavenske vlade« zakona o sudu za zaštitu države. U obrazloženju toga dokinuća prisiljena je izbjeglička »jugoslavenska vlada« — prisiljena, a ne da ona to čini dobrovoljno! — obećati ono, što je morao obećati i grčki kralj: da će narodu biti dano da se slobodno izjasni kakovo uredjenje hoće poslije rata. Kominterna se već brine da bi taj izbor izpao u smislu težnja boljševičke diplomacije. Tako se dakle tu ne radi ni o kakovom podjeljivanju slobode narodima, nego o prostoj borbi velikih sila za gospodstvo na pojedinim područjima. Prilike su danas takove, da ti »saveznici« sve medjusobno obećavaju, ali pri tome svaki drži svoje i misli kako bi pogazio ovo silom iznudjeno obećanje.

POGLED ŠIROM SVIETA

VOJNIČKI PREGLED

Osobito veliku pozornost privukli su u posljednje vrieme dogodjaji na južnom odsjeku njemačko-ruskog bojišta i u Egejskom moru. Što se tiče iztočnog bojišta, pažnja sviju usredotočena je na operacije kod Žitomira. Tu su naime njemačke čete izvele odlučan protunapadaj u kojem su se Rusi morali povući i prepustiti ovo područje opet Niemcima pošto su tek koji dan prije čitavom svietu javili da su zauzeli Žitomir — važno željezničko čvorište«, kako stoji u jednom ruskom izvještaju. Osvojivši Žitomir, Sovjeti su držali da će im sada biti jako olakšan daljnji prodor prema zapadu. Ali jedan snažan protuudarac njemačkih četa, i ti ruski planovi su prekriženi. Terenske prilike na ovom području već su veoma težke, jer je počeo padati snieg i velike kiše s tučom, ali uzprkos toga njemački je pritisak sve jači. Razni vojnički promatrači slažu se u mišljenju da premda se još ne može reći kako će se dalje razvijati ove operacije, koje će ovisiti od njemačke ratne osnove, a i od pričuva, koje će neprijatelj moći ubaciti na tom odsjeku, ipak jedno je jasno: da je njemačkim protuudarcem jako pokolebana ruska osnova u tom području.

U posljednje vrieme Sovjeti osobito snažno napadaju kod Rečice, ali i na tom odsjeku oni su zaustavljeni. Kao što su Niemci osobito u posljednje vrieme pokazali na iztočnom bojištu da njihova borbena sposobnost, kako priznaju sami Englezi, još ni izdaleka nije izcrpljena, tako su to pokazali i u Egejskom moru. Tu su Englezi, odmah nakon kapitulacije Italije, zaposjeli pojedina važna talijanska uporišta, kao na primjer otoke Kos, Leros, Samos i neke druge. Na tim otocima nalazile su se posade Badoglievih četa i snažnih eglezkih postrojba. Ta su uporišta Englezi smatrali polaznim točkama za operacije u pravcu Grčke i u obće za svoj prodor na Balkan. Medjutim Niemci su svojim podhvatima protjerali Englezku iz Egejskog mora. Ovim nejmačkim uspjehom zaštićen je sada čitav jugoiztočni prostor Balkana od možebitnih pokušaja englezke provale. Koliko se je taj njemački uspjeh težko dojmio Engleza, možemo suditi prema planovima, koje su oni priredili upravo na ovim svojim sad izgubljenim zemljištima. Oni su se prikazivali Turskoj kao sila, koja joj je neobično blizu i koja bi joj prema tome odmah najdjelatnije pomogla, ako navjesti rat Njemačkoj a na njezinoj strani i prietili Balkanu da ga mogu napasti s koje god hoće strane.

O talijanskom bojištu kaže njemački Medjunarodni dojavni ured u svom prikazu od 22. studenog sliedeće:

»Kapitulacijom otoka Lerosa izvršeno daljnje jačanje njemačkih postava na Egejskom moru ima dalekosežni utjecaj na angloamerički položaj na Sredozemnom moru. Angloameričke oružane snage došle su na taj način u težki položa.j te su primorane vršiti podhvate za odterećenje. Kao i prednodnih dana, pokušavale su invazionističke čete i jučer na talijanskom bojištu izravnati poraz na Dodekanezu riskantnim i pogrješnim mjestnim podhvatima.«

U obće se može reći da Angloamerikanci svim silama nastoje kako bi u Italiji postigli neke uspjehe koji bi nadoknadili nekako težke gubitke u Egejskom moru, ali Italija je i dalje tvrda kost za Angloameričke čete. O nekim većim prodorima tu ne može biti za sada ni govora, nego su prisiljeni pokušavati ovdje i ondje, gdje svagdje nailaze na najenergičniji odpor i prisiljeni su težkim žrtvama platiti svaki svoj korak napried.

ENGLEZKA I ŠPANJOLSKA

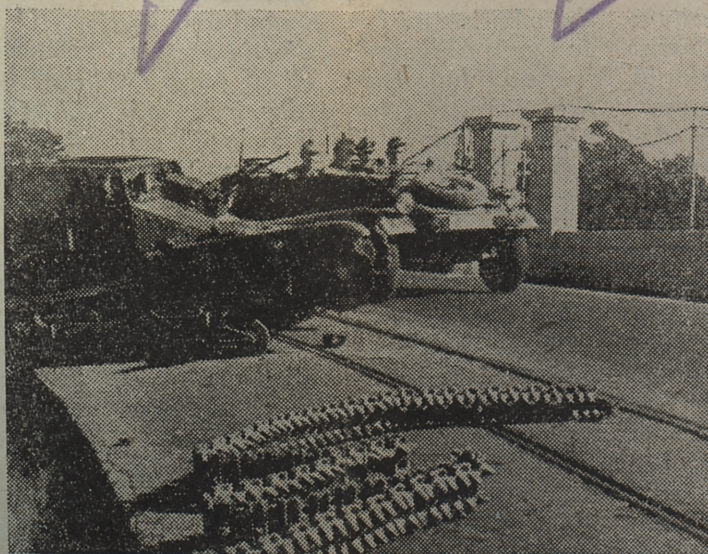
U Englezkoj i Americi opet se dosta govori o tome kako bi se imao održati sastanak Churchilla, Roosevelta i Staljina. S tim u vezi neki govore i o nezadovoljstvu Anglosaksonaca sa Španjolskom. Neki čak govore da postoji mogućnost navieštanja rata Francovoj vladavini u Španjolskoj.

GOVOR CORDELLA HULLA

18. studenoga podnio je američki ministar vanjskih poslova Cordell Hull na zajedničkoj sjednici kongresa zastu ničkoj sjednici kongresa zastupničke kuće i senata izvještaj o sastanku u Moskvi, na kojemu je on bio jedan od trojice pregovarača. U tom svom govoru on je u glavnom rekao ono isto što je već prije njega bilo rečeno u angloameričkom novinstvu. Govorio je kako će se ići ne samo za tim da se dobije rat, nego i da se stvori sigurnost, da je sastanak u Moskvi važan tako za skraćivanje rata kao i za osiguranje budućnosti, da odluke prihvaćene na moskovskom sastanku »pokazuju put u sviet koji će biti oslobodjen od utjecajnih sfera, od saveza, od ravnoteže sila« itd. itd. Sve — prazne rieči bez ičeg odredjenog, bez odgovora na jedno pitanje koje zanima pojedine narode. I taj govor, po svojem pripoviedanju — rečen da se ne kaže ništa, dokaz je, kako na tom sastanku nije riešeno ni jedno piatnje onako, kako bi željele Englezka i Amerika i kako bi želio bilo koji narod koji strahuje za svoj obstanak, a koji se stavio pod okrilje ovih dviju zemalja.

ZBRKA U ITALIJI

Prema viestima samih angloameričkih krugova političko stanje u Italiji je posve mutno. »Liberali i anarhisti, kaže jedno londonsko izvješće promatraju jedni druge, ne odvažujući se na odlučnu borbu. Nema više nikakvih obmana: kralj ne će odstupiti, a Badoglio ostaje njegov najvjerniji sluga. Talijani na jugu nemaju ni smisla za politiku ni političkog odgoja. Ni jednom taboru do sada nije uspjelo predobiti narod. Uredilo se ili preuredilo šest stranaka. Ove su bez sumnje dobile mnogo pristaša, no gotovo svi oni pripadaju slobodnim zvanjima i ako su vodeća mjesta dupkom puna, vrhovnički narod drži se još uviek jako sustez-

Kraj ostataka razbijene vojske napreduju brza njemačka kola

Danas je oslobodjeni Split, hrvatska tvrdjava na plavom Jadranu

ljivo. Jedino komunistička stranka radi pod koprenom neprobojne tajne.

BOLJŠEVICI TRAŽE PODPORU FRANCUKE ZA SVOJE CILJEVE

Kako nedavno javlja iz Moskve englezka novinska služba »Reuter«, bivši tajnik francuzke komunističke starnke Moris Thorez napisao je članak u ruskim novinama »Pravda«, u kome kaže, da Francuzka sada može sastaviti vojsku preko milijun dobro opremljenih ljudi. On traži, da se pospješi uredjenje nove francuzke vojske, jer do sada taj posao ide suviše polagano. Zatim kaže: »Francuzkoj treba pomoći, a ne skrbništva. Danas francuzki narod razumije, da će tradicionalno francuzko-rusko prijateljstvo sutra biti jedno od najboljih jamstava za sigurnost i neodvisnost Francuzke«. Posve razumljivo! Rusija ne vjeruje Englezkoj i zato želi podporu Francuzke u svojoj politici zadobivanja što većeg utjecaja u Europi.

VIEST O POGIBIJI MOŠE PIJADE

Švicarske novine »Basler Nachrichten« donose viest, koju je navodno štab Draže Mihajlovića dao američkoj agenciji »United Press« da je u Crnoj Gori došlo do borbe izmedju četnika i partizana u kojoj je borbi pao jedan od najglavnijih partizanskih vodja, židov Moša Pijade. Neki drugi »vodje« partizana da su težko ranjeni u toj borbi.

ENGLEZI, DE GAULLE I LIBANON

U Libanonu su se uslied fracuzkog postupka dogodjaji tako razvijali, da se je englezka počela ozbiljno bojati težkih posljedica ovog francuzko-libanonskog sukoba po čitav uspjeh, gdje je zapravo žila kucavica englezke kolonijalne moći. Već smo u prošlom broju prikazali da je do nemira u Libanonu došlo radi toga, što su Francuzi, pod čijim je vrhovničtvom do sada bio Libanon, htjeli zapriečiti da se ova država proglasi samostalnom. Došlo je do sukoba u kojem su Francuzi naime francuzka izbjeglička vlada, upotriebili svoje u Ališiru oružne čete. Ovaj sukob nastoje izkoristiti Englezi da bi u Libanonu što više učvrstili svoj utjecaj, a na štetu utjecaju francuzke izbjegličke vlade pod vodstvom De Gaullea. Englezi se neprestano priete da će još samo malo pričekati ,a onda, ako Francuzi sami to pitanje ne riešе, da će ga riešiti oni. Još ima vrlo malo izgleda da će se Libanon smiriti.

BIVŠI ČEHOSLOVAČKI PREDSJEDNIK BENEŠ U MOSKVI

Kako se javlja iz Englezke, bivši predsjednik bivše Republike Čehoslovačke Beneš, odputovao je u Moskvu. Cilj njegova putovanja imao bi biti podpisivanje saveznog ugovora izmedju »Čehoslovačke« i Sovjetske Unije i to na dvadeset godina. I to je zanimiv dokaz kako Sovjetska Rusija sve više izigrava Englezku. Dok je naime prije Englezka nastojala što više učvrstiti na području Češke i Slovačke svoj utjecaj, danas mora to prepustiti Staljinu.

SOVJETSKE PRIČUVE

U svom vojničkom osvrtu na položaj iztiče turski general Erkilet u »Džunhurijetu«, da su na Iztočnom bojištu Sovjeti po njegovom mišljenju dosegli granicu svojih mogućnosti kako u pogledu mobilizacije, tako i u pogledu organizacije, njihove navalne snage. Viest, da Rusi razpolažu vojskom od dva milijuna ljudi, koja da je dobro opremljena za zimu i pozvana da smiene izmorene čete predstavlja bajku. Odpor i protunavale sovjetskih četa bili su vanredno žestoki, a ipak je svježim njemačkim pješačkim i oklopljenim snagama uspjelo potući Ruse.

BRODOVI OD NEVOLJE

Kako se javlja iz Ženeve, nadoknada brodova izgubljenhi u ratu zadaje već sada velike brige englezkim parobrodarskim družtvima. Ovu obaviest iznaša »Financial Times« i veli, da brodovi, koji se sada moraju graditi, jesu samo brodski uzorci za nuždu. Oni su tako gradjeni, da ne odgovaraju potrebama mirnog doba.

FRANCUZI I TALIJANI PLAĆAJU ENGLEZKOJ ZATO ŠTO IH JE UPROPASTILA

U englezkim novinama »Dailö Mail« izišao je nedavno jedan članak u kojem se za englezku traži uporišta, najprije u sjevernoj Africi, pa se predlaže da se Libija kao mandat dodieli Englezkoj. Kako se u Sjevernoj Africi radi o prevažnim probitcima Francuzke i Italije, to se i ovdje pokazuje kako Englezi nastoje učvrstiti svoju moć ne pitajući ni najmanje što će na to njihovi saveznici, koje su oni upropastili.

ODJEK ustaške borbe u inozemstvu

(Nastavak)

Poglavnikovih rieči ponovo dalo najočitiju i najjasniju izjavu o svome političkome držanju, i to baš u vrieme dok su demokratski sporazumaški političari hodočastili u priestolnice Francuzke i Englezke, baš tada dok famozni ambasodor sporazumaša, slobodni zidar Krnjević mešetari u inozemstvu ističući se kao prijatelj englezke politike i radeći protiv ustaškog pokreta.

U Hrvatskoj se stanje medjutim i dalje pogoršava. Makar se dnevno govori o nekom sporazumu sa Srbima, beogradski teror ne prestaje. Mnogi hrvatski rodoljubi i dalje čame po zatvorima. Europa o tome vrlo malo znade. U svom političkom djelu, kojega je napisao u emigraciji pod naslovom Borba hrvatskog naroda za Nezavisnu Državu Hrvatsku je Doglavnik Dr. Mile Budak iznio jednu misao, koja je i sada, makar je diktatura prilično popustila, bila vrlo suvremena: »Svakako bi bilo vriedno, da se Europa malko već jednom zagleda, da vidi, što to tamo mieša srbijanski madjioničar sa zlatnim štapom Voltaireovih potomaka.« No Europa nije našla za potrebno da se imalo zagleda i da vidi što su beogradski madjioničari miešali u Hrvatskoj sa zlatnim štapom Voltaireovih potomaka. Nego šta više oni sve češće hodočaste u zemlju Voltaireovih potomaka i u Englezku, jer položaj u Europi postaje iz dana u dan takovim, da je i najradikalnijem kajmakčalanskom i solunskom političaru bilo jasno da se položaj Jugoslavije strahovito pogoršava.

U Jugoslaviji se u to vrieme puno govori o nekom sporazumu sa Hrvatima, koji bi pred inozemstvom trebao značiti smirivanje države i njezinu sposobnost da jaka i snažna dočeka ratni vrtlog u Europi. Na sporazumaška mešetarenja u Hrvatskoj osvrće se naročito hrvatska emigracija u Americi i žestoko napada rad sporazumaša i paktiranje s Beogradom. Baš promičbi američkih Hrvata, u to vrieme dok je ustaška djelatnost u Europi morala mirovati, ima se zahvalili što je strani sviet mogao podrobno biti upućen u težki položaj Hrvatske. Američki Hrvati pojačavaju svoju ustašku djelatnost i čim se više zaoštravaju prilike u svietu, tim više su oni djelatniji u radu na ustaškoj promičbi. Dogadjaji u Europi dokazuju da je Poglavnik sve točno predvidio. Dvanaesti ožujka 1938. Austrija se priključila njemačkom Reichu. Prilike sve više ukazuju na to, da će doći do sudbonosna svjetskoga razračunavanja. Goruće je i pitanje Sudeta. Češka mobilizira, a Slovaci, ti stari i iskreni prijatelji Hrvata, izrazuju prilično demonstrativno želju za neovisnošću. Svi ti dogadjaji teško pogadjaju Beograd, a ustaškoj oslobodilačkoj borbi daju novi polet. Jugoslavija je bila primorana mobilizirati veliki broj svojih vojnih pričuvnika. Hrvate silom tjeraju u vojsku, no oni je izbjegavaju i uopće se ne odazivaju. Ta hrvatska demonstracija imala je porazne učinke u Beogradu. Hrvati su Srbima tako dali do znanja, da se u nikojem slučaju ne će boriti protiv svog starog saveznika iz prošlog svjetskog rata, da im ni na kraj pameti nije boriti se za demokratske probitke i za sačuvanje versajskih nepravdi nego da će oružje okrenuti protiv jugoslavenske države i ostvariti si svoju vlastitu neovisnu državu. Razvoj političkih prilika daje sve većeg podstreka ustaškoj djelatnosti u domovini i izvan nje. Nad Europom su se nadvili tamni oblaci, a onaj isti Beograd, u kojemu je sasvim razumljivo, da desetci tisuća komunističkih proletera zajedno sa visokim svećenicima srbske pravoslavne crkve u svečanim crkvenim haljinama demonstriraju protiv konkordata, manifestira bučno za pomoć Česima. Baš te godine bio je u Pragu veliki sokolski slet, na kojemu su bile i tisuće srbskih Sokola. Prije riešenja sudetskog pitanja bio je on vrlo jaka prigodna panslavistička demonstracija predvodjena Česima i Srbima, a pod lozinkom »ne damo se!«. No uzprkos svega toga, 29. rujna 1938. sporazumom u Münchenu izmedju Hitlera, Mussolinia, Chamberlaina i Daladiera odlučeno je da će 1. listopada početi ulaziti njemačke čete u sudetske krajeve čehoslovačke republike. Jugoslavija je bila još jače potresena. U Jugoslaviji vlada sve veća nervoza i iz srbskoga novinstva mogu se razabrati tjeskobni glasovi o neizvjesnoj i tamnoj budućnosti. 6. listopada dao je ostavku prisni srbski prijatelj Dr. Eduard Beneš, predsjednik čehoslovačke republike. A u Hrvatskoj se sve više govori o Slovacima i Hrvati se iskreno vesele kad su Slovaci u okviru težke države uspjeli dobiti neke sloboštine. Jugoslavija se neprestano sprema na rat. Hrvatska sabotaža kao jasni dokaz želje Hrvata da se ne će boriti na strani demokra-

U nekoliko

Samo nam je to još trebalo!... U svietu se mnogo priča danas o planovima i namjerama saveznika Amerike, Englezke i Rusije. Oni sami ne žale truda, da o tome obavieste cieli sviet. Ti planovi tiču se poglavito poredka, kojim bi oni »uredili« sviet, naravno, poslie njihove pobjede. Bez obzira na to, što je to u punom smislu rieči na vrbi svirala, zgodno je kadkada pozabaviti se tim njihovim namjerama.

Budući da ti ujedinjeni narodi, barem se oni tako nazivaju, pate od objavljivanja programa po točkama, kao na primjer izvještaj sa moskovskog sastanka, može se i iz tih »kula u zraku« što su ih oni od dugog vremena izmislili, izvući nekoliko glavnih točaka, koje imaju ostvariti u svietu novi i pravedniji poredak.

Najprije nastupaju, nakon njihove eventualne pobjede, na europsku pozornicu Rusi. Oni sa čunjastim kapama. Ti bi imali u prvom naletu likvidirati, da se izrazimo njihovim riečima, što više ljudi. Po mogućnosti takvih, koji bi mogli pripadati protuboljševičkim redovima. U koliko se to ne bi moglo pogoditi... uostalom, GPU ima već nedvoumnu praksu u tome. Njihovi arhivi ne broje uzalud nekoliko milijuna hitaca u zatiljak. I to po svim pravilima te čovjekoljubive vještine...

Kad bi oni tako dovršili posao, onda bi se odmarali...

U isto vrieme nastupa novo razdoblje njihovog uredjenja svieta. Po nekim naime njihovim planovima ima u Europi poslie rata biti preseljeno, odnosno sa svojih kućnih ognjišta otjerano nekoliko milijuna ljudi. Englezki list Manchester Guardian spominje nedavno brojku od 1,000.000 ljudi.

Tima dakle ne preostaje drugo, nego da se već sada upišu u cigane, i traže njihovu narodnost.

No time još nije sve gotovo. Pa nisu židovi cielog svieta uzalud potrošili tolike milijune funti i dolara, da osiguraju svoje prvenstvo na svietu. Stoga je i pravo da sva trgovina dodje u njihove ruke. Pa ne mogu oni biti na gubitku, ne?... Inače ne bi oni bili židovi!...

I još ima ljudi, koji se bore protiv takvog — »raja na zemlji«!

*

E, baš su majstori ovi Englezi i Amerikanci i svi ostali njihovi trabanti!...

Nedavno su francuzki emigranti zamiesili gadnu kašu u Libanonu. Pravi mali rat. Englezi su brzo shvatili priliku i nastojali što više izkoristiti zbrku, koja je tamo nastala u svoju korist. Jer njima je uviek

cija, osjeća se na svakom koraku. 11. prosinca 1938. režim Milana Stojadinovića na izborima dobiva smrtan udarac.

U to isto vrieme dok u Europi vrie Hrvati u Americi 4. i 5. rujna 1938. drže svoj veliki kongres u Sjevernoj Americi u kojem su donieli važan zaključak. U predvečerje sudbonosnih dogadjaja u Europi izseljena Hrvatska uzprkos bojazni da će ih demokratski američki sviet moći javno proglasiti osovinskim elementima jasno se izjavljuje za novi poredak i za u njegovom okviru uzpostavljenu Nezavisnu Državu Hrvatsku. Stoga oni traže:

»Prema osjećaju hrvatskog naroda i stanovištu hrvatskoga narodnog i državnog prava, zahtievamo uzpostavu Slobodne i Nezavisne Države Hrvatske nad svim Hrvatima i poviestnim zemljama.« U tom poviestnom zaključku još medju ostalim dodaju:

»Prosvjedujemo protiv svih onih, koji sada vode pregovore i prave sporazume sa srbskim političarima i poduzimaju, da i na dalje hrvatski narod ostane u državnoj zajednici — u robstvu Srbije.

Svi sporazumi i ugovori, što su ih pojedinci napravili ili planiraju napraviti sa Srbijom, ne obvezuju hrvatski narod i proglašujemo ih ništetnim. Izrazujemo povjerenje vodji hrvatske oslobodilačke borbe Dru. Anti Paveliću, koji uztrajno predvodi hrvatski oslobodilački pokret za uzpostavu slobodne i nezavisne države Hrvatske.

U ime iseljene Hrvatske obećajemo moralnu i materijalnu pomoć hrvatskom narodu u domovini, njegovoj borbi za slobodu i nezavisnost.«

Dok se Europa od novih dogadjaja sve više trese, hrvatski Ustaše neprestano u svim prilikama demonstrativno izjavljuju svoju volju za rušenje versajskih nepravdi i svoju odlučnost u borbi za uzpostavu hrvatske države, kojoj su nepravedni mirovni ugovori 1918. oduzeli mogućnost njezinoga obstanka. Tako medju ostalim i hrvatski Ustaše sveučilištarci kao predvodnici oslobodilačke borbe u domovini 11. studenog 1938. na velikim demonstracijama u glavnoj zgradi Hrvatskog Sveučilišta, kad su kroz prozor pobacane slike tudjinskoga kralja i zapaljena jugoslavenska državna zastava, donose u tom vremenu kad se puno govorilo o narodnom samoodredjenju značajnu rezoluciju:

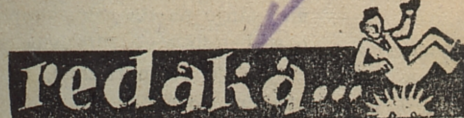
»Hrvatska sveučilištna omladina u svojoj borbi i radu polazi sa činjenice, da je hrvatski narod sviestan narodno politički i kulturni individualitet sa svojim nacionalnim teritorijem, državnim pravom, državnom tradicijom i s punim uvjetima samostalnoga gospodarskoga obstanka i života, te narodne obrane. Zato hrvatska sveučilištna omladina smatra jedino izpravno i moguće riešenje hrvatskoga pitanja u stvaranju slobodne i nezavisne države Hrvatske na cielokupnom narodnom i historijskom teritoriju. Svako drugo rješenje u granicama ove države ili u vezi sa Srbima hrvatska sveučilištna omladina smatra izdajom narodne oslobodilačke borbe i uvredom potlačenom hrvatskom rodu i grobovima naših mučenika.

Hrvatska sveučilištna omladina, sada nakon dvadeset godišnjeg robstva pod srbskom okupacijom, opravdano smatra najvećim zločinom u novijoj hrvatskoj političkoj poviesti čin od 1. prosinca 1918. Tu su sramotu učinili uz naše neprijatelje i ljudi, koji nisu za to imali nikakvo ovlaštenje sa strane hrvatskoga naroda. To su učinili protiv njegove toliko puta glasom i žrtvama manifestirane volje. Zato, kao i čitav narod, tako i čitava hrvatska omladina ne priznaje stanje zasnovano na činu od 1. prosinca 1918. godine. Ne priznaje niti valjanost »Mirovnih ugovora«, kojima je osnovana naša tamnica.

Hrvatska sveučilištna omladina traži u današnjim vremenima pravo na samoodredjenje za hrvatski narod. Pozdravlja borbu potlačenih naroda i traži, da u novoj Europi slobodnih naroda bude osigurano mjesto i dano Hrvatima. Hrvatska sveučilištna omladina će podupirati samo one političke faktore, koji se izkreno i neprekidno zalažu i rade na pravom rješenju hrvatskoga pitanja, koje se sastoji u oslobodjenju od srbske vlasti okova granica Jugoslavije, te u stvaranju slobodne i nezavisne hrvatske države.

Hrvatska sveučilištna omladina odaje puno priznanje i izkazuje svoje simpatije hrvatskim političkim faktorima u domovini i izvan nje, koji pod vodstvom Poglavnika Dra. Ante Pavelića stoje neodstupno na liniji oslobodilačke borbe za slobodnu i nezavisnu hrvatsku državu«.

Hrvatski sveučilištarci su u toj rezoluciji dali svjedočanstvo svoje ustaške sviesti, svoju volju i neslomivost za borbu kojom će se ostvariti hrvatska država, a što je najvažnije oni se izjašnjuju protiv t. zv. mirovnih ugovora, kojima su demokracije težko pogodile hrvatski narod i zadale smrtan udarac njegovoj državnosti. Hrvatski sveučilištarci slično kao Hrvati u Americi pozdravljaju baš u to poviestno vrieme borbu potlačenih naroda i traže da u no-

cilj oslabiti što više ne samo protivnika, nego i časovitog saveznika. Nije naime nikakva novost ni tajna, da se i Englezi i Amerikanci i Rusi spremaju na medjusobni obračun čim bi dokončali ovaj sadašnji rat.

I tako, dok se još nisu utišali nemiri u Libanonu a već je nastao pravi kaos u onom dielu Italije koji su oni zaposjeli. U svojoj lukavosti oni su pustili da se ostvare kojekakve stranke u Italiji koje se sada nemilosrdno natežu, tko će pridobiti narod za sebe.

Prekasno su došli do uvjerenja, da im se predaja nije izplatila. Ja, što ćemo: čovjek se uči dok je živ...

*

A što ste umuknuli, po Bogu braćo?...

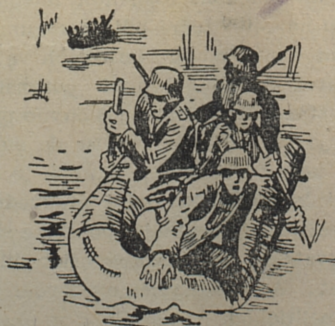
Koliko su prije Rusi i Angloamerikanci dizali graju radi svojih uzpjeha, toliko su sad najednom mukom umuknuli nakon žestokih njemačkih protunapadaja na iztoku, koji su urodili dobrim posljedicama. Pa ne samo da su prestali dizati onako zaglušnu buku, nego su se sad najednom javili glasovi tiska, koji su očito puni bojazni, te nipošto ne smatraju njemačko uzmicanje tokom ove jeseni suviše pouzdanim mjerilom za neki dobri položaj, u kome bi se nalazili saveznici.

Tako na primjer listovi Daily Telegraph i Daily Express pišući o položaju na iztočnom bojištu izriču svoje mišljenje, da je jedna sveobća njemačka navala u stanju podpuno preokrenuti položaj. Zatim dodaju, da je Wermacht u stanju to i načiniti...

*

... Predstavnik družtva za proizvodnju čelika United States Steel Corporation je izjavio, da se je rad njegove goleme tvornice nuzproizvoda smanjio za četvrtinu u ponoći od utorka, te da treba smatrati, da će od sriede u podne biti opet toliko smanjen.

Priča se da je stoga isti gospodin zatražio unapried pomoć redarstva, jer bi se u skoroj budućnosti lako dogodilo, da koji od radnika ukrade i u džepu kući odnese čitav dnevni proizvod tvornice...

ŽIVOT, LJUDI I DOGODJAJI
u domovini

PARTIZANSKIM SKUPINAMA NANEŠENI SU TEŽKI GUBITCI

PELJEŠAC

Na dan 14. ovog mjeseca završen je podhvat protiv partizanskih skupina na poluotoku Pelješcu. Poluotok je podpuno očišćen od partizana.

Savezno s viešću o očišćenju poluotoka Pelješca od partizana saznaje se, da su partizani imali oko 600 mrtvih te veći broj ranjenih. Osim toga uništeno je odnosno zaplienjeno težko oružje, kojim su partizani razpolagali, a zaplienjena je i velika količina lakog oružja i strjeljiva. Ustanovljeno je, da su srbijanski i crnogorski komunisti bili oni, koji su ne samo na Pelješcu, nego i na drugim našim otocima predvodili partizanske skupine i koji su sve činili, kako bi ogorčili i ugrozili život stanovničtva naših otoka.

BRČKO

Na nekih dvadesetak kilometara od Brčkog izvršile su hrvatske i njemačke oružane snage prošlih dana vrlo uspješan podhvat protiv partizanskih skupina. Tom prilikom neprijatelj je imao 278 mrtvih, dok se broj ranjenih cieni na 300 do 400. Bio je i obilan plien ratnog tvoriva.

SARAJEVO

Jedna manja partizanska skupina pojavila se prije nekoliko dana u području Ivansedla. Tom je prilikom poginulo 35 partizana, a skupini je oteto cjelokupno naoružanje.

PRIEDOR

Jugoiztočno od Priedora pojavila se veća skupina partizana s nakanom da uznemiruje miran život pučanstva. Odmah je protiv nje izvršen podhvat. Partizani su na mjestu borbe ostavili 36 mrtvih, a sigurno je taj broj znatno veći, kao što ima i priličan broj ranjenih, koje su još preostali partizani prilikom bježanja odvukli sa sobom.

TRAVNIK

U posljednja dva dana naneseni su teži gubitci partizanskim skupinama, koje su se pojavile u ovom kraju. Na mjestu borbe ostavili su partizani 86 mrtvih i 47 ranjenih. Zarobljeno je 11 partizana. Ovoj skupini partizana oteto je cjelokupno težko oružje, a isto tako i veća količina pušaka te streljiva.

TUZLA

Obhodnje, koje vrše čišćenje ovoga kraja od zaostataka partizana, naišla je na jednu partizansku skupinu. U toku kratke borbe ubijeno je pet partizana, više ih je ranjeno, dok su se 10-torica partizana predali.

MAKARSKA

U podhvatima protiv partizanskih skupina u području Biokova postignuti su dobri uspjesi, osobito u tom pogledu, da je zaplienjeno ili uništeno težko oružje, kojim su partizani razpolagali nakon talijanske kapitulacije dobivši ga od talijanskih častnika. U samoj borbi u području Makarske, gdje se bila pojavila jača partizanska skupina, ubijeno je 75 partizana, a nekoliko ih je zarobljeno.

SARAJEVO

U području Olova potučena je jedna skupina partizana, koja je tamo pokušala vršiti nasilja i pljačku. Od te skupine ostalo je na popr̈ištu borbe 35 ubijenih partizana.

KAPELA

Kod sela Kapele partizani su imali neki dan ukupno 137 mrtvih. Ovaj težki poraz naniele su im oružane snage, koje su protiv te skupine krenule dielom iz Bjelovara, a dielom iz Križevaca. Gubitci će biti i veći, jer se ovdje radi o točno izbrojenim mrtvima na mjestu borbe, Bio je i priličan broj ranjenih partizana, a i plien je priličan .

GAŠINCI

Kod sela Gašinci u kotaru Djakovo u borbi protiv partizanskih bandi zarobljeno je 35 partizana, a isto toliki broj ih je ubijen.

KRALJEVO VELIKO

Došlo je do sukoba i kod sela Kraljevo Veliko izmedju naših postrojbi i skupine partizana. Tom prilikom je ubijeno 25 partizana, a 7 ih je zarobljeno. Zaplienjena je i priličaction količina pušaka, strjeljiva i opreme.

TUZLA

Nakon oslobodjenja Tuzle nastavljeno je proganjanje partizanskih skupina, sastavljenih uglavnom od Srbijanaca i Crnogoraca. Tim skupinama naneseni su težki gubitci. Njihovo se proganjanje nastavlja.

PLJEŠIVICA I DINARA

Prilikom napadaja pripadnika hrvatskih oružanih snaga na manju partizansku skupinu u području gore Plješivice poginulo je 10 partizana, te je zaplienjeno tvorivo.

Vrši se uspješno čišćenje područja Dinare. Cielo područje Vrlike očišćeno je od partizana, koji su imali znatne gubitke.

Medju partizanima vlada sve jači razdor. Zavedeni partizani počinju uvidjati, da su ih komunistički zločinci naveli na zlo, pa se vraćaju svojim kućama uz predhodno prijavljivanje državnim vlastima.

KRVAVI OBRAČUN MEDJU PARTIZANIMA

Ne samo da dolazi do razstrojstva medju partizanima, nego čak i do oružane borbe izmedju pojedinih skupina.

---

voj Europi bude i slobodan hrvatski narod. Oni traže ono zašto se Hrvatska toliko borila i što je Poglavnik točno predvidjao u svojim političkim spisima. Hrvatskim sveučilištarcima bilo je jasno da će tek u toj novoj Europi, oslobodjenoj od versajskih okova biti moguće da bude slobodan hrvatski narod i zato oni to, svoje mišljenje i želju otvoreno izpoviedaju u ovoj značajnoj rezoluciji. Ta je rezolucija najljepši dokumenat opredieljenosti hrvatske političke elite — borbene hrvatske mladeži za novi poredak, koji se počeo stvarati pod vodstvom Njemačke u Europi. Njih nije ni malo smetalo, što ih je demokratsko, sporazumaško, marksističko i ostalo neprijateljsko novinstvo u Jugoslaviji neprestano kao i sve ustaše nazivalo tudjim plaćenicima, petom kolonom i sličnim imenima. U tome su naročito žučni bili sporazumaši. S ponosom danas mogu isticati hrvatski sveučilištarci, da su oni pred europskim javnim mišljenjem otvoreno još davno prije oslobodjenja Hrvatske izjavili se da su za stvaranje novog poredka u Europi. To su oni učinili kao predstavnici i predvodnici borbe najjače i najhrvatskije političke skupine u Hrvatskoj — ustaškog oslobodilačkog pokreta. A u isto vrieme u svom ilegalnom »političkom viestniku« u okviru svoje velike ustaške promičbene djelatnosti poručuju:

»Prema markstistima smo uviek stajali na drugoj strani barikada.« U istom svom glasilu hrvatski su sveučilištarci ustaše osudili i sramotni napadaj anglofilskog sporazumaškog glasila »Hrvatski dnevnik« koji je u broju od 9. ožujka 1939. napao rad hrvatskih Ustaša u Sjevernoj Americi. Skupina hrvatskih demokrata nazvala je izdajicama i tudjim plaćenicima sviestne američke Hrvate koji su se izjasnili protiv versajskih nepravdi, a za uzpostavu Nezavisne Države Hrvatske.

(Nastavit će se)

Partizani, koji se niesu ogriešili o živote i imetak hrvatskog naroda i hrvatske države, vraćaju se svojim kućama uz predhodno prijavljivanje mjerodavnim oblastima. Medju ostalim partizanima, koji su ogreznuli u krvi nevinog pučanstva, nastalo je takodjer razstrojstvo i medjusobne zadjevice. Tako je došlo do borbe izmedju partizanskih skupina kod Okića. Borba je trajala oko dva sata.

Jedna partizanska skupina zahtjevala je od partizana, koji su se nalazili u području Okića da joj se priključe i da joj pomognu. Medjutim partizani s područja Okića nijesu htjeli to učiniti. To je bio razlog, da su se dvie banditske skupine uplele u dvosatnu krvavu borbu, u kojoj je na obim stranama bilo mrtvih i ranjenih. I ovaj slučaj dao je poticaja zavedenim partizanima, da napuste partizanske redove i da se vrate čestitom i poštenom radu i životu.

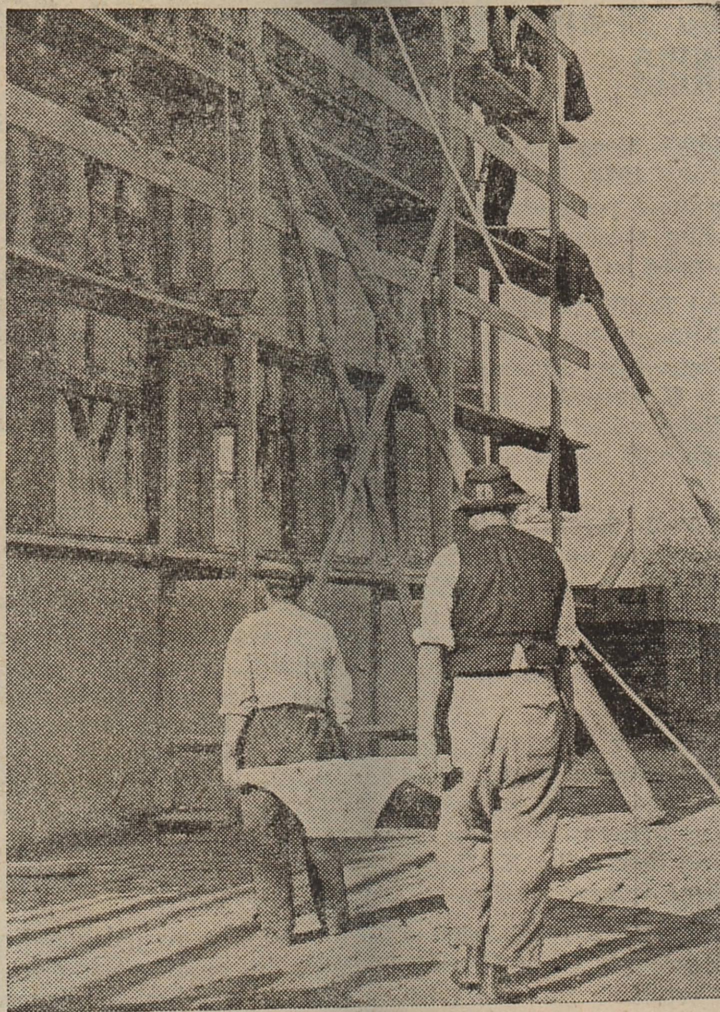
VESELJE NARODA U GORSKOM KOTARU ZBOG OSLOBODJENJA

Prema primljenim viestima iz Gorskog Kotara, održan je u oslobodjenim mjestima ovoga kraja niz političkih sastanaka, kojima su prisustvovali izaslanici hrvatske državne vlade. Narod je na tim sastancima dao oduška svojem veselju zbog oslobodjenja od neprijatelja i povratka hrvatskih oblasti, te je najpripravnije počeo djelotvorno sudjelovati u radu za obće probitke zajednice, spreman sve doprinieti jačanju države i uredjenju prilika. U svim mjestima postavljena su občinska vieća, koja će se brinuti za redovito obavljanje i vršenje gradjanskih poslova.

Sa ovih sastanaka primio je Poglavnik mnogo brzojavnih pozdrava u kojima mu narod zahvaljuje za oslobodjenje i povratak redovitog života.

U CRIKVENICI, SELCIMA I NOVOM UZPOSTAVLJENA OBĆINSKA VIEĆA I DRŽAVNI UREDI

U Crikvenici, Selcima i Novom uzpostavljena su občinska vieća, a isto tako i svi državni uredi.

U Hrvatskoj se gradi i radi!

Pučanstvo, koje je bilo za vrieme partizanske strahovlade nasilno odvučeno, vraća se svojim kućama. Vraćaju se i oni partizani, koji su prije bili zavarani i u svojoj zabludi pristupili u partizanske redove. Svi su oni duboko razočarani zbog svega toga, što su doživjeli pod strahovladom komunističkih komandanata i komesara, skoro sve od reda židova i ljudi nehrvatskog podrietla.

Život se u ovim krajevima brzo i sigurno sredjuje.

HRVATSKA UPRAVA U GRUDI

U občini Gruda započela je občinska uprava svojim redovitim radom, a isto tako i hrvatsko oružničtvo. Občina Gruda pripada oslobodjenom dielu Konavala.

SVEČANA PRISEGA USTAŠA-NOVAKA U HRVATSKIM KARLOVCIMA

U nedjelju je na svečan način ovdje obavljena prisega ustaša novaka. U jutro je svirala glasba Poglavnikovih tjelesnih sdrugova budnicu, a u 10 sati su na veliki Trg dra Ante Pavelića stigle sve postrojbe s glasbom PTS, predstavnici gradjanskih i vojničkih oblasti iz bliže i dalje okolice. Na trgu je dušobrižnik PTS iz Osieka odslužio sv. misu. Za vrieme mise je pjevalo domaće pjevačko družtvo »Zvonimir«. Poslie mise je muslimanski svećenik iz Petrovaradina pročitao molitvu, iza koje su prisegu položili ustaše muslimani, a poslie njih ustaše katolici. Oba dušobrižnika su prije prisege u kratkim govorima iznieli novacima značenje prisege i upozorili ih na dužnosti pravih ustaša. Poslije toga je održan veličanstveni mimohod pred zapovjednikom bojne i drugim uglednicima. Na večer je održana priredba u domu Ustaške mladeži. Dvorana je bila prepuna gradjana. U razporedu su osim ostalih sudjelovali »Zvonimir«, glasba PTS, prosvjetnički odsjek ustaške bojne, te gdjica Stauber, koja je svojim ugodnim sopranom oduševila prisutne, odpjevavši nekoliko dalmatinskih pjesama.

USTAŠKI SASTANAK U DUGOJ RESI

U domu Ustaškog tabora održan je dobro posjećeni sastanak čalnova Ustaškog pokreta, na kojemu je stožernik stožera Gora-Prigorje prof. Lovrić razložio najvažnije dogadjaje vanjske i unutarnje politike. O prilikama u karlovačkom kotaru govorio je logornik Mijo Draganjac. Prisutni su odobravali izlaganjima govornika.

KONAVLJANI SU IZPUNILI ZAVJET

Živa hrvatska sviest pučanstva naših Konavala poznata je ne samo u našem gradu, već i diljem Hrvatske. Tu su svoju visoku hrvatsku sviest Konavljani dokazali i kada su talijanski podlaci nametnutim »rimskim ugovorom« odcjepili od majke Hrvatske i jedan dio Konavala, i ako su Konavli najčišći hrvatski kraj južne Dalmacije. U svojoj paklenskoj namjeri iztriebljenja Hrvata, Badogliove okupatorske čete nisu se sustezale, da i naša mirna i pitoma konavska sela poškrope krvlju njihovih stanovnika. U najgorim danima tudinske strahovlade narod pitomih Konavala nije izgubio vjeru u svoju hrvatsku državu i svoga Poglavnika. U tim se danima u narodu probudila praizkonska vjera otaca i oni su živom vjerom u Svemogućnost Svevišnjega utekli se za pomoć Blaženoj Gospi od Milosrdja, koje se svetište nalazi u Lapadu zavjetovavši se, da će bosi doći iz Pridvorja, sela u Konavlima, do ovoga staroga dubrovačkoga svetišta, ako ih Svemogući oslobodi tudinskog jarma.

Prije nekoliko dana naši su dični Konavljani održali svoju

NAREDBE I ODLUKE MINISTRA POSTROJNIKA

Odlukom Ministra postrojnika, temeljem § 4. i 8. Zakonske odredbe od 6. kolovoza 1943. broj CLVII-1915-D. V.-1943. o državnoj pomoći postradalim dužnosnicima »USTAŠE« hrvatskog oslobodilačkog pokreta i njihovim obiteljima, priznato je:

Dne 4. listopada 1943. broj D. P. 1-1943. Franci GAZDEK iz Beretinca, tabor Biškupec, logor Varaždin, udovi iza pokojnog životom postradalog Šimuna Gazdeka, ustaškog logornika logora II Varaždin, pravo na državnu pomoć u visini obiteljske mirovine državnog službenika VIII. činovnog razreda s 35 godine navršene državne službe.

Dne 8. listopada 1943. broj P. D. 9-1943. Kati KOVAČEVIĆ iz Slunja, tabor i logor Slunj, stožer Modruš, udovi iza pok. Slave Kovačević-a, životom postradalog ustaškog logornika logora Slunj, pravo na državnu pomoć u visini obiteljske mirovine državnog službenika VIII. činovnog razreda s 35. godina navršene državne službe.

Dne 8. listopada 1943. broj D. P. 20-1943. Kati PETROVIĆ iz Breške, tabor Breška, logor Tuzla, udovi iza pok. Pere Petrovića, životom postradalog tabornika ustaškog tabora Breške, pravo na državnu pomoć u visini obiteljske mirovine državnog službenika X. činovnog razreda sa 35. godina navršene državne službe.

Dne 9. listopada 1943. broj D. P. 18-1943. Jelisavi RADIĆ, iz Stenjevca, tabor Stenjevac, logor Zagreb, udovi iza životom postradalog ustaškog tabornika tabora Stenjevac pok. Janka Radića, pravo na državnu pomoć u visini obiteljske mirovine državnog službenika X. činovnog razreda s 35. godina navršene državne službe.

Dne 12. listopada 1943. broj D. P. 15-1943. Bari KLARIĆ iz Grede, tabor Sela, logor Sisak, udovi iza pok. Stjepana Klarića, životom postradalog ustaškog tabornika tabora Sela, logora Sisak, pravo na državnu pomoć u visini obiteljske mirovine državnog službenika X. činovnog razreda s 35 godina navršene državne službe.

Dne 23. listopada 1943. broj D. P. 21-1943. Ani ŠARČEVIĆ iz Vinkovaca, tabor i logor Vinkovci, udovi iza životom postradalog taborskog pobočnika tabora Vinkovci pok. Martina Šarčevića, pravo na državnu pomoć u visini obiteljske mirovine državnog službenika I. dočinovničkog razreda, prvog stupnja s 35. godina navršene državne službe.

ŽIVOT, LJUDI I DOGODJAJI U DOMOVINI

rieč prema Bogu i izpunili zavjet prema Bl. Gospi od Milosrdja. Desetero mladih Konavljana i Konavka pješačilo je sedam sati boso, dielom seoskim kamenitim putem, da bi došlo do zavjetne crkve s vjerom u srdcu, da će Hrvatskoj sinuti bolji dani, dani mira, rada i sretne budućnosti. Ovim su svojim djelom Konavljani i opet na vidljiv način dokazali svoju hrvatsku sviest, koju im nije mogla izčupati iz srdca ni talijanska soldateska, koja se okomila da uništi sve ono, što je hrvatsko u ovim stopostotnim hrvatskim krajevima.

DA RAZMISLE . . .

Može se na naš unutarnji problem gledati s dva stanovišta. Jedno je idealističko, patriotsko. Ono je nesebično i veliko, s pogledom upravljenim u budućnost — i bližu dakako, no prije svega dalju. Tako su, s tog stanovišta, gledali svi oni, koji počivaju izpod onih bielih kamenih i drvenih križeva, što označuju ustaška i domobranska groblja. Tako promatraju pitanje ozdravljenja i sredjenja Hrvatske i svi oni, još živi, koji se ne žacaju, ako je potrebno, i sami poći za prvoborcima i mirno, herojski, položiti svoj život za Domovinu.

Svi su ovi smatrali i smatraju, da se žrtvama utire put boljoj Hrvatskoj. Jer nama doista i ne treba ni bogatija ni sretnija ni ljepša, nego samo bolja Hrvatska. A ona se, takva, nikad riečima ostvariti ne će. Ni riečima ni drugim kojekakvim bezposlicama, što su nas neriedko stajale i suviše novaca i vremena, i suviše materijalnih i moralnih gubitaka, a da pri tome niesu doniele ama baš nikakvih koristnih posljedaka.

Dakako, ne smiju se svi ti eksperimenti naprečac osuditi. Bilo je tu i dobrih stvari. Pokušavalo se i ovo i ono, jer se računalo s više stege i sviesti u naroda. I da je toga bilo, ne bi sve onako za redom propadalo, kako uistinu jest, nego bi se mnogo štošta od tih, gdjekada i liepih, nacrta održalo i donielo bi dobra ploda. Pa ipak, svi se u tome slažu, da je bilo pokusa i previše, a da se umjesto toga moglo malo intenzivnije — raditi . . . Djelima se Hrvatska upropaštava, djelima se samo može i spasiti.

Još se na jedan način može gledati na naša pitanja. Sasvim onako po ljudski, a to znači, zapravo, egoistički. Bez ideala, bez ikakva zanosa, bez gledanja u budućnost. Jedino po sebi, po svojim potrebama, s vlastitom računicom u ruci.

Nema ništa težko u ovakvu načinu promatranja stvari. Dapače, sve je tu tako neobično jednostavno i šablonski. Sve se, upravo sve, mjeri po sebi. Po tome, kako ovaj ili onaj dogadjaj, ovo ili ono stanje meni osobno odgovara, što mi ono donosi ili ne donosi i koliko ulažem truda i rizika u to, da se nikakvim predvidjenim ili nepredvidjenim upadicama ne pokoleba moja udobnost i sigurnost. Ovako nekako to ide.

Nema sumnje: nikakva viša matematika. Tu ne treba ići dalje od četiri osnovne računske operacije. Ali je nesreća u tome, da se i za ovakav, najposlije ipak sasvim jednostavan, posao traži — razmišljanje. Hoće se, da ljudi razmisle.

A nitko ne bi vjerovao, u kojoj se mjeri naš čovjek odviknuo razmišljati. Još bi se dalo shvatiti, da nije dospio, a zapravo ni znao, mnogo misliti onaj dječak od četrnaest, petnaest godina, što se jednoga liepog dana, svladan zanosom za junačka i slavna djela, našao medju partizanima. Mnogo su manje od takvih dječaka bile sposobne za zamršeni posao mišljenja njihove vršnjakinje, one djevojčice, željne senzacija, koje tako odjednom postadoše — »drugaricama«. Za njih su osobno, za tu mladež, takvi koraci i te kako odsudni i tragični, no gledajući objektivno, sve je to samo jedna neozbiljna igra neozbiljne čeljadi.

No niesu samo djeca postala žrtvom zanosa za šumskim životom. Bilo ih je i s dvadeset, trideset, pa valjda i petdeset i više godina, koji se htjedoše istom slavom proslaviti. Bilo ih je i ima ih. Tamo su, medju odmetni-

cima, medju »borcima za slobodu naroda«. S njima diele i dobro i zlo, a svakako više zla nego dobra.

Da su takvi razmislili, bilo bi ih svuda prije, samo ne medju partizanima. A i sada još, kad bi samo slušali onaj dobar glas u sebi i kad bi smjeli, i sad bi se radije danas nego sutra vratili. No jedan ne smije od sramote, drugi se boji osvete pravde, a najviše ih se boji — partizanskih kugala... I tako su i oni »partizani«.

Gdjekad je radila čista obiest. Ljudi su mogli živjeti. Samo je, kako to u ratu već biva, nedostajalo ovoga ili onoga. Ali nije se gladovalo. Naprotiv, kod mnogih je bilo i obilja u jelu i piću. No oni su htjeli više. Tražili su hljeba nad pogačom i tako im onda, nezadovoljnima i razočaranima, što u ratu nije kao u miru, »ne preostade drugo«, nego da se odmetnu. I sad im je, biva, bolje. Sad imaju baš svega. Med i mlieko teče, kuda partizani prolaze.

Drugi se odmetnuše zbog puške. Da, težka je ona, a treba i glavu na ramenu čuvati. Nego onda gdje ćeš, ako ne k partizanima. Najkraći, najbrži i najprirodniji put. A već kako je dalje, to se zna. Nije ih mimoišla ni puška ni borba. Bit će prije, da su toga siti nego li gladni.

Možda su i od ovih zanimljivi oni treći. To su gradski i seoski mudraci, koji su se oduviek, ex professio nekako, bavili politikom. I oduviek su, dakako, bili samo Hrvati. Dobri Hrvati. Njih je, opravdavaju se oni, ustaška vlast jednostavno natjerala u šumu. Bilo je, kažu, već neizdrživo. No najviše su od svega vriedjali te vrstne rodoljube — tudjinci. Pa ipak je Hrvatska valjda za Hrvate, a onamo svatko njome gospodari. Dovde bismo se složili s tim rodoljubivim narodom. Ali dalje nam stvar više nije jasna. Nije nam jasno, kako su pred tudjincem mogli pobjeći — tudjincu. (Ili valjda nitko ne misli reći, da su partizane izmislili Hrvati i da ih oni vode!) To bi još jedino moglo nešto spasiti pozivanje na načelo, da od dva zla, kad se već nikako ne mogu oba mimoići, valja birati manje. No slabo i to pomaže, jer od Srbina i Židova težko je pronaći goreg i većeg tudjinca u Hrvatskoj. A tko vodi partizane, počevši od onih, što sjede u štabovima, pa sve do komandira svake pojedine brigade — i to već svatko zna.

Razmisliti bi dakle trebalo. Nijedan od onih, što se odmetnuše, nije koristio Hrvatskoj. To s onoga višeg stanovišta rečeno. Ali nije koristio ni sebi. Preračunao se u svom egoizmu kao nikada. Preračunao za sada i za poslije. Za poslije pogotovo. Jer da se i ostvare smioni snovi tih pustolova i probisvieta, pa da dodje njihova vlada — točnije rečeno: vlada njihovih —, ne bi ih mimoišlo ono: »Odkuda si, neznana delijo?« u času, kad bi se plien dielio.

O svemu bi im tome trebalo razmisliti. Nije to promičba. Ovo je iz života. Ovakvo je naličje medalje. Nitko ga ne bi znao tako realistički opisati kao baš ti naši »partizani«. Nitko kao oni — samo kad bi htjeli i smjeli biti iskreni.

Ljudi se često odlučuju na ovakve bezsmislice. A da razmisle, ne bi toga bilo. Da razmisle triezno, slobodni od bilo čijeg utjecaja, znali bi, da Hrvatsku mogu spasiti samo Bog i Hrvati. Da razmisle, vidjeli bi, da su sebi uništili, što god su uništili, da su svoju krv prolili, kad su je prolievali, da su svoje ubili, kad su ubijali. Da razmisle, shvatili bi, da se zlo zlim ne lieči, nego pogoršava.

Nijedan posao na svietu nije tako lak, a istovremeno i tako težak, kao mišljenje. Jer da se misli, pa razmisli, koliko bi manje bilo zla! I mi bi ovdje odavno već drugojačije stajali, da su oni nekad »nazovi učitelji i vodje« narod učili misliti, umjesto što su ga sviestno zaglupljivali. Davno bismo već imali — bolju Hrvatsku!

S. VITKOVIC

SAMO SU DVA PUTA ...

Gledamo iz dana u dan na desetke naših izbjeglica, koji su pobjegli iz popaljenih sela, koji su morali napustiti svoje porušene i popaljene domove.

Gledamo iz dana u dan kako gori po koja tvornica u kojoj su na desetke i stotine hrvatskih radnika zaradjivali kruh i prehranjivali svoju djecu.

Gledamo kako šumski razbojnici razaraju željezničke pruge, da onemoguće našem seljaku donos živežnih namirnica u gradove. Kolika je to šteta za našeg seljaka ne treba izticati, bez obzira na krvoločnu i zločinačku namjeru šumskih bandita, da na taj način bace u glad na tisuće i tisuće našeg življa.

Naš napačen sviet, seljak i radnik, mora iz dana u dan gledati kako mu razbojnik iz šume odvlači njegovu ženu, sestru ili kćer. Mora gledati, svezan drotom, kako mu divlja rulja iz šume obeščašćuje svetost njegova doma i obitelji.

Naši roditelji moraju podnositi i tu žrtvu, da mu pijana rulja iz šume po noći odvodi njihove sinove, koje tada sile na životinjski život po šumama, tjerajući ih zatim da sudjeluju kod noćnih pljačkaških napadaja na vlastite domove.

Hrvatski seljak mora iz dana u dan gledati, kako mu »drugovi« partizani (inače prozvani »osloboditelji«) odvlače njegovu krupnu i sitnu stoku.

Razumljivo je, da je na sve ove noćne zločine povampirene rulje morao doći i odgovor. A odgovor je došao na taj način, da se je sve sviestno u Hrvatskoj podiglo na noge i u vojnim postrojbama u okviru oružanih snaga Hrvatske, vodi borbu proti podivljaloj pljačkaškoj bandi. Tako su nastale dvie protivne strane: jedna je ona, koja po nalogu iz Londona i Moskve nemilice ruši i uništava sve što je hrvatsko. To je »šuma«. Druga je strana cieli hrvatski narod, koji se proti toj tudjinskoj rulji bori, da očuva svoj dom, svoju obitelj, svoje dobro i svoje državne granice.

U tom krvavom obračunu, u toj borbi pravde proti zločinu, kako je rekao i Poglavnik, ne može biti ništa trećega. Dva su samo puta: ili Ustaška Hrvatska ili »šuma«. Svaki onaj, koji pokraj tople peći, pečenog odojka, guske s mlincima i dobre čašice vina špekulira i čeka na neko treće riešenje ili na neku drugu pobjedu osim pobjede Hrvatske nije ništa bolji od onih noćnih šumskih razbojnika. Dapače, može se reći, da je još veći zločinac od onoga ,jer za »drugove« u šumi znademo da su nam otvoreni neprijatelji, dok se ovi »srednjaci« znadu vješto zakukuljiti, te samo u »čistoj atmosferi« bezazlenim ljudima nagovještavaju ovu ili onu pobjedu, ovo ili ono izkrcavanje ili ovog ili onog Mesiju, koji da će sviet naskoro pretvoriti u zemaljski raj. Ovako »radeći«, ovako došaptavajući, ovako uživajući, malo po malo pune svoje smočnice sa svim mogućim prokriomčarenim namirnicama i neprestano razmišljaju o tome, što će za pola sata pojesti ili popiti. I čekaju Mesiju...

Svima takovima hrvatski borci poručuju, da u Hrvatskoj više nema »sredine«. Tko je Hrvat, tko želi svome narodu dobro, taj neka se bori za državu i neka za nju radi, jer nas bez vlastite države čeka najprije robstvo, a zatim i posvemašnje uništenje svih tekovina hrvatskoga naroda. Tko nije zato, neka ide u šumu. Čim prije to bolje. Tko nije s nama, taj je protiv nas, a kad dodje do narodnog suda sudit će se jednako i onima u šumi i onim malobrojnim špekulantima, koji u toplim sobama ili po šetalištima i kavanama prigovaraju i očekuju neko drugo riešenje, osim pobjede Nezavisne Države Hrvatske. **Bz.**

DALMACIJA

DALMACIJA U XIV. STOLJEĆU

Dalmatinski gradovi i otoci za hrvatskih narodnih kraljeva bili su sjedinjeni sa samom hrvatskom kraljevinom, te su činili jedinstvenu »kraljevinu Hrvatsku i Dalmaciju«. Ovo jedinstvo ostalo je zauviek nepromienjeno, iako je primorski dio Hrvatske, mienjao gospodare uslied političkih prilika nepovoljnih za Hrvatsku. Hrvatski je narod uzprkos stranih, protuhrvatskih gospodara primorskih krajeva (stare i kasnije Dalmacije) svojom životnom snagom već od doba narodnih vladara davao sve jače hrvatsko etničko obilježje ovom dielu Hrvatske, pa je ova nutarnja, narodnostna veza mogla odoljeti svim nasrtajima tuđina, osobito onog sa zapadne obale Jadrana, Spomenuli smo već, da je jedino Venecija, ta zakleta neprijateljica Hrvata, stoljećima nastojala ometati prirodni razvitak hrvatske obale oslanjajući se na prevaru, nasilje i ono nešto preostalog latinskog življa u gradovima, ali bez konačnog uspjeha.

Hrvatska, stupivši u državnu zajednicu s Ugarskom, vezana stvarno njome u prvo vrieme, a pravno uviek, samo ličnošću zajedničkog kralja, bila je podalje od državnog središta. Zbog toga, što je kralj redovito bio daleko od Hrvatske, zaposlen mnogim drugim poslovima, nije uviek mogao posvećivati punu pažnju hrvatskom Jadranu, kako bi to činio domaći kralj. To je davalo Veneciji velike mogućnosti u njenom prodiranju na istočnu obalu Jadrana. Kroz XII. i XIII. stoljeće ona trajno nastoji, da se dočepa ove obale, pa kad to ne može svojom silom, služi se i najpodlijim sredstvima, kao n. pr. kod osvojenja Zadra 1202. god. Tako joj je uspjelo zadržati trajnije Zadar, koji se je uzaludno bunio protiv Venecije, kao što se opirao i osvojenju 1202. god.

Podkraj XIII. stoljeća zavlada Hrvatskom kao samostalni vladar hrvatsko-dalmatinski ban knez Pavao Bribirski, jedan od najvećih Hrvata. Njegova je vlast u Hrvatskoj gotovo vrhovnička, jača od kraljeve, te su o njemu ovisni i sami kraljevi, koji žele hrvatsku krunu. O njegovu se naklonost otimlje Anžuvinac Karlo Martel i sin mu Karlo Robert, kao i posljednji Arpadović Andrija II. Oba mu daju doživotno bansku vlast s nasljednim pravom, što je moglo dovesti do banske dinastije knezova bribirskih. Pavao je gospodar Hrvatske i Dalmacije, te junački brani jadransku obalu od Venecije, koja je pokušala osvojiti hrvatski Omiš. Nakon smrti Andrije II. 1301. god. dolazi na hrvatski priesto Karlo Robert kao Karlo I., a prizna ga i Ugarska za svog kralja.

Ban Pavao zavladao je medjutim i Bosnom, te je tako ujedinio pod svojom upravom, upravom domaćeg sina - Hrvata, gotovo cielu Hrvatsku osim sredovječne Slavonije i Zadra. Prirodno je bilo, da je nastojao osvojiti i Zadar, a prilika za to pružila mu se, kad je papa Klement V. prokleo Veneciju zbog nasilja, jer su mu oteli grad Ferraru. »Venecija stalno pokazuje svoje pravo lice, svoj politički »moral«. Pavao je nagovorio Zadrane, da se dignu protiv od pape proklete Venecije, što su oni i učinili, te je došlo do trogodišnjeg rata. Za vrieme rata umro je ban Pavao, a nasliedio ga je sin mu ban Mladen, koji nažalost nije bio dorastao svome otcu. Od otca je nasliedio i rat s Venecijom zbog Zadra, koji je svršio nepovoljno po Madena, pa se Zadar morao predati Veneciji. No Veneciji nije bilo dosta, da se je domogla Zadra. Pomoću svojih plaćenika uzbunila je Trogir i Šibenik, koji se već pribraja Dalmaciji, protiv bana Mladena, te se oba grada god. 1322. dadu »u zaštitu« Veneciji. Kao vješti spletkari umješaju se Mletčani u nutarnje prilike u Hrvatskoj i pobune neke velikaše protiv Mladena, što je dovelo do pada Mladenovog. Nemiri i borbe u Hrvatskoj izmedju pojedinih velikaša, na čelu kojih stoji vojvoda Nelipić, ne prestaju, a podjaruje ih svojim lukavstvom Venecija, kojoj se daju »u zaštitu« Split god. 1327. i Nin 1329. Uslied nesloge, koju je sama izazvala i podupirala, zavladala je Venecija cielom hrvatskom obalom od Zrmanje do Cetine. Samo je Skradin i Omiš ostao u rukama knezova Bribirskih. U isto vrieme **bosanski ban Stjepan Kotromanić** odkida od iztočnih dielova Hrvatske prostrane oblasti i pridružuje ih Bosni. Nesloga i zavist Hrvata i opet čini štetu samo — Hrvatima. U sve ovo vrieme kralj Karlo I. malo se uplitao u hrvatske poslove. Jače je u njih zahvatio sin njegov Ludovik I., jedan od najsnažnijih vladara. On najprije obnovi kraljevsku vlast u Primorskoj Hrvatskoj, a onda podje u pomoć Zadru, koji se — kako je to činio uviek, kad je nadošla prilika — pobunio protiv Venecije. Medjutim vojska Ludovika nije postigla nikakav uspjeh protiv Venecije, pa se je Zadar morao nakon dvie godine težkih obranbenih borbi uslied iznemoglosti i gladi predati Veneciji Tako je ponovno taj hrvatski grad pokazao svoju »ljubav« prema zapadnom susjedu, a ovaj svoje »pravo« na taj grad. Ludovik je učinio 8-godišnje primirje s Venecijom i poštivao ga, ali mletačka podlost ne poznaje nikakve moralne obaveze, pa ni ugovorom zadanu rieč, već se i opet služi izdajom i prevarom, kojom se dočepa hrvatskog Skradina i iza ledjiju Ludovika posegla za Klisom i Omišem. Ludovik, vjeran ugovoru, pričeka, dok ne prodje osam godina a onda snažno navali na Veneciju sa svrhom, da natrag povrati hrvatskom kraljevstvu cielu Dalmaciju. Split i Trogir odmah dodju pod njegovu vlast, a vojska, koja je imala napasti samu Veneciju, prisilila ju je na mir god. 1358., koji je sklopljen u Zadru. Po tom miru vratila je Venecija hrvatskom kralju cielu Dalmaciju, sve otoke i gradove od Kvarnera do Drača, medju njima i Dubrovnik i Kotor. Hrvatska je opet sjedinjena, njeno je more opet slobodno

Sve do podkraj XIV. stoljeća ostaje ciela obala od Istre do Kotora u jedinstvenoj »kraljevini Hrvatskoj i Dalmaciji«. Nakon ponovnog rata Venecije s Ludovikom obveže se ona i na plaćanje godišnjeg danka od 7000 dukata. Dalmatinski otoci i gradovi, medju koje se već ubrajaju nekad samo hrvatski gradovi, diele sudbinu svoje matere — zemlje Hrvatske.

A. HUMSKI

BRANKO ANTUNOV

BORBA ZA GRANICU

ZAGREB 1943.

Rat, kao jedan od najvećih i najzamašnijih dogadjaja u poviesti i razvitku pojedinog naroda nuždno je ostavio tragove i u literaturi. Što više, može se reći, da su najveća književna djela dobila poticaj u velikim i krvavim ratovima, od najstarijih vremena do danas.

Pa i ovaj sadašnji rat nadahnuo je mnoge, i promatrače i borce, da prenesu na papir svoja opažanja. No iako su sva velika djela o ratu nastala tek po njegovu svršetku, ipak je i sve ono što je izdano baš u doba dok još rat traje, dok ga neposredno osjećamo, od neopozive važnosti. Zato su nam ugodni takvi pokušaji, koji barem donekle posluže svrsi.

U doba rata nastaje literatura, koja nam može dati tek neki, da tako kažemo, prerez, sliku života u rovovima, može nam naslikati ljude, blatne i obraštene, koji stoje i umiru u tim rovovima. Ona nam može pokazati sliku borbe, ali ne i rata.

Sliku rata, onoga, koji se vodi i u vojničkim stožerima, i na nepreglednim bojnim poljanama može nam dati tek poslieratni promatrač, kad se skine velo sa svih onih tajnih a značajnih uzroka i povoda bitkama, pobjedama i — porazima. Bodljikave žice suzuju vidokrug, dok još znače štit životima s ove strane. Tek kad na prsobranima izraste visoki korov, a prazne se limene kutije i izgubljene aluminijske pločice poginulih ugaze u obrašteno tlo streljačkih jaraka, kad je rat svršen, tada tek možemo procieniti opravdanost žrtava, koje su pridonesene.

To treba uzeti u obzir, kad uzimamo u ruke koji takav pokušaj.

I naš rat, ili bolje naša borba za obstanak ili propast izbacio je nekoliko diela takva značaja. Ljudi, koji su prošli mjestima borbe predali su nam svoja opažanja na ocjenu.

To su krvave stranice naše stvarnosti. To nije opis rata. Ne. Popisi su to krvoločtava nad hrvatskim narodom s jedne strane, a bezprimjernih junačtava, što su ih izveli ljudi iz puka za obranu svoje zemlje s druge strane. Dragocjen je taj rad, ne možda radi osvete. To će biti vječita opomena onima, koji dolaze, da se ne ponovi zabluda naših otaca.

S takvim mislima uzimamo u ruke knjižicu, što ju je nedavno izdao jedan ratni izvjestitelj. Prošavši mjesta borbe, jugoiztočni dio Hrvatske, načinio nam je nekoliko bilježaka, i može se reći, da su izpunile svoju svrhu.

Na sasvim laki način iznesen je pred nas život ljudi, koji su prije mirno po gradovima i selima vršili svoj posao.

Onda je najednom došao rat, i ti mali ljudi, koji su prije stajali uz svoje stolarske stolove, ili razvažali savski piesak, kao njegov »šoderaš sa Save«, našli su se najednom pred ogromnim razkršćem. Oni, koji nisu bili naučeni baviti se zamašnim pitanjima i problemima, jer im je svakdanji život stavljao i suviše briga, našli su se pod žrvnjem različitih nazora i ideologija, i upitnik je trebalo odviti, i učiniti ga polugom, da se pokrene sviet. Ili za, ili protiv.

Te nam ljude iznosi pisac ovih reportaža onakve, kakve ih je susreo u prvim borbenim redovima, negdje na granicama domovine. To nisu izvještačeni ni izmišljeni likovi. Rieči koje oni govore, možete čuti na svim okrajcima grada, kraj bolnica i previjališta, gdje ti isti ljudi danas polako prolaze lupkajući monotono invalidskim štakama.

Stavljeni pred gotov čin, sa puškom, danom im u ruku, trebali su je samo okrenuti i opaliti. Ili na jednu ili na drugu stranu. Ti su ljudi shvatili svoju dužnost. Stali su s ove strane granice!

U nekoliko izvještaja osvrće se Branko Antunov na problem, radi kojega je danas Hrvatska poprište najstrašnijih krvoprolića. To je pitanje »nove« Jugoslavije, u čije ime danas haraju zemljom bande najkrvoločnijih razbojnika. On ne teoretizira. U samim Goraždima poklano je u to ime na mostu preko 5000 ljudi. Ti su ljudi bili Hrvati!

Treba li tu daljnjeg razpravljanja?...

»Nekad su se drame glumile. Danas se drame proživljavaju. Vidimo li njihovu dubinu? Ako ne, barem ih zabilježimo, da bismo se kasnije mogli u njih zadubiti.« — Ovo mjesto predgovora ovom izvještaju...

ŽENE ZASTRTA LICA

Kasno pod večer stigosmo na postave, koji su imali biti brana protiv možebitnog pokušaja odmetnika provaliti natrag iz gudura, u koje su potisnuti, da tako predusretnu novu navalu, koja se spremala protiv njih. Na tim postavima, kao i svuda uokolo trebalo je biti krajnje oprezan, jer odmetnici su tako blizu, da mogu posve liepo promatrati sve naše kretnje, a tko zna? Ni šume u najbližoj okolici nisu baš još posve sigurne. Ovi dvadesetgodišnji mladići budno paze nad čitavom okolicom, ali svud je guštara, koja daje bezbrojne mogućnosti prišuljavanja.

Možda će noć proteći mirno. Vjerojatnije je medjutim da ne će. Pustimo dakle razgledavanje okolice; ima sad važnijih stvari, na koje treba misliti. Nije zato čudo da pri svom dolazku nisam ni primjetio hrpu kućica samih par sto metara nama iza ledja. Primjetio sam ih tek sutra ujutro, kad je granulo sunce i svi smo ne mogući izdržati ni u kakovu oprezu dok se rosa tako cakli, izašli na polje da uživamo malo hodajući po rosnoj travi i perući se na rieci, koja je gotovo mirisala od jutarnje svježine.

— Tko se nalazi u tim kućicama? Možda koji odred naših?

— Ne, odgovara zapovjednik ovog postava. To su izbjeglice Kažu da su iz mjesta nekih petnaest kilometara odavle. Nastanili su se ovdje, nastavlja zapovjednik gotovo sam za sebe, samo da budu, ma i metar bliže svom selu.

— Može se k njima?

— Bez daljnjega. Samo izvolite, ako vas zanima.

Uputio sam se. Ovi ljudi ni malo čudno ne gledaju ako im se približava kakav vojnik. Njihov odnos prema vojnicima posve je drugčiji nego odnos ljudi iz »mirnih« područja prema vojsci. Za njih vojnici nisu neki »drugi sviet«. Oni na vojnike gledaju blizko, nekako kao što drugdje seljaci gledaju svoje težake, svoje orače ili kopače vinograda.

Pred kućom neka djevojčica. U dimijama. Dakle smo pred muslimanskom kućom! Počinjem s njome razgovor. Onako kao što se već razgovara s djecom. Pitanje — odgovor, pokušaj malo šale — smieh.

— Gdje ti je mama ili tko drugi?

— U kući. Mama sprema ručak.

Naš razgovor čuje se u kuću. Žena, koja se nalazi unutra, hoće pogledati tko je to. Izlazi napolje. Dabome, pošto je prije toga spustila feredžu. Kako ćeš pozdraviti ovu ženu? Znam, koji je pozdrav kod njih uobičajen. Ali da ja, koji nisam musliman, pozdravim ovu ženu muslimanskim pozdravom izgleda mi nekako neprirodnim. A s ovom ženom, možda mučenicom najteže kalvarije treba biti prirodan, istinski. Njezina patnja traži to.

— Dobra vam sreća! pozdravih.

— Da Bog da i tebi! Ali... zašto me ne pozdravljaš sa »Spremni!«, kad je to liepi naš pozdrav?

Ostao sam iznenadjen. Što da odgovorim toj jednostavnoj ženi?

— Spremni! pozdravih.

— Spremni! odgovori mi. Možda nisam nikad čuo toplije izgovorenu ovu rieč.

— Vi ste se nastanili tako blizu vojske?

— Dao Bog da se samo ona pomakne još više napried, pa da tako dodjemo što prije do svojih kuća.

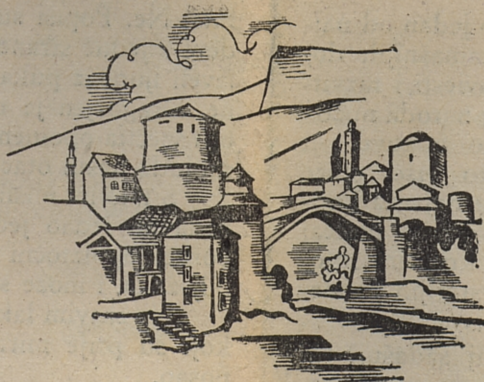
— Odkuda ste?

— Iz mjesta Č.

— Kad ste pobjegli odanle?

— E, dugo već. Ima već pet mjeseci.

Tako se redа pitanje za pitanjem. Dolaze iz kuće još neke dvie ženskinje. Takodjer zakrita lica. Dolaze da čuju po što je došao taj vojnik. Mislile su sigurno: Možda im treba štogod, soli... ili tako nešto pa je došao jedan od njih da pita. Ali kako nisam ništa tražio nego pokazao da bih htio samo malo razgovarati, bilo im je kao čudno. Posebna je naime intimnost, koja vlada ovdje izmedju pučanstva i vojske. Ovaj sviet puno ne govori s vojskom. On samo promatra šutke, iz prikrajka njezino kretanje, veseli se kad vidi da se spremaju kakove opera-

cije, iz kojih će opet mnoge obitelji poći na stara svoja ognjišta i spremni su uviek djelotvorno pomoći vojnicima. To je kontakt šutnje, kontakt, koji je tako dubok, da se uobće ne izražava riečima nego najviše djelima. Pa i nije čudo! Nalazimo se u krajevima najvećih muka, najtežih patnja. Zato tu nisu omiljele rieči, tu se traži djelatnost. Djelatnost bez mnogih rieči.

Vidim, razgovor nikako da bi poprimio veću živost. A ipak, htio bih se zagledati u duše ovih ljudi. Ta to su krhotine nekad najzdravijih obitelji, tužni ostatci nekadašnje sreće, stanice tiela onog naroda, kojega krv teče i u mojim žilama. Izvadih cigarete.

— Puši li koja od vas?

— Pa, pušimo.

Kontakt je uzpostavljen. Vadi svaka po jednu cigaretu.

— Uzmite slobodno svaka po dvie. Ja ću danas dobiti druge!

— Hvala!

Uzele su.

Zapaliti znao sam da ne će; morale bi odgrnuti feredžu. Ali počeo je zato teći razgovor.

— Gdje su vam muževi?

— Allah neka znade Pobjegli su još u zimi, tamo početkom prosinca, kad su se počele prve grupe četnika približavati našem kotaru. Od onda više nismo čule za njih. Pobjegli su u šumu. Možda su se namjerili gdje na ustaške jedinice ili domobranske ili na legionare. Mala stanka... Samo ako je tako. Ako ih nisu gdje god pohvatali ovi, kako vi kažate, odmetnici.

Nije se ova žena usudila nastaviti misao: što onda, ako nisu stigli do hrvatskih jedinica, ako su ih negdje pohvatali »ovi, kako mi kažemo odmetnici«. Nastala je opet stanka. Nisam medjutim smio dati da govor zapne. Tko će ga onda opet pokrenuti! Prihvatih zato, malo uz smieh kao da nisam ni opazio onaj strašan oblak tuge, koji se je javljao u duši ovih žena i koji bi ih mogao učiniti posve gluhima za svako moje daljnje pitanje i niemima za svaki odgovor:

— Zašto kažete ovo »kako mi kažemo? Zar ih ne zovete i vi odmetnicima?

— Mi? Mi nemamo za njih nikakva imena. I odmetnik znači neko ljudsko čeljade. U njima nema ništa ljudsko. Ni lice im više nije ljudsko; svi su obrašteni i nekud divlji.

— Jeste li možda vi proživjeli njihovu navalu i iz bliza ih vidjeli, ili ste prije pobjegli?

— Izbliza, izbliza. Evo ja i ova moja zaova bile smo i u robstvu kod njih. Tri tjedna su nas vukli sa sobom.

— Kako su postupali s vama?

— Navalili su iznenada, tako da nismo mogle pobjeći. Provalili su u našu kuću...

— Silili su nas obje da pijemo petrolej. Kod toga su nas tukli... Imali smo u kući brašna. To su iztresli kroz prozore. Imali smo masti. Što su s njom učinili? Razporili su nekoliko jastuka, sasuli perje u tu mast i onda sve promiešali. — Sjetio sam se da sam već prije negdje čuo slične stvari. Jesu li to oni isti? Ili možda jedan drugome pričaju, koji je što učinio i tako se »usavršavaju«! — Iza toga su nam slupali sve što smo imali u kući. Imali smo i trgovinu. Nju su svu opljačkali. To je trajalo čitavo popodne. Na večer su počele gozbe... Nedao nam Allah više takovo nešto doživjeti kao što je bila ta noć... Drugo jutro rano krenuli su dalje, prema šumama. Nas, ženskinje s djecom tjerali su sa sobom. Jela su nam dali tek toliko da ne skapamo; po nekoliko kuhanih krumpira i nešto tople vode na dan. Kod svakog svog odmaranja mučili su nas... Djecu su nam tukli. Lupiti diete nogom, to njima nije bilo ništa... Jedno mi je diete, curica od četiri godine, umrlo na tom putu...

Ali što ćemo ti dalje pričati tu našu nevolju! Već smo željeli svi da nas poubijaju. Ali onda najedanput opazimo neko komešanje medju njima. Došao im je neki kao glasnik. Nešto im je javio. Rekli su nam, da bi nas oni mogli i poubijati, ali ne će. Da su nam samo htjeli pokazati, što nas čeka ako budemo pomagali ustaše i legionare. Onda su nas ostavili i izgubili se u planini. I zbilja, skoro su došli legionari. Nakon jednodnevnog lutanja sreli smo ih kako dolaze prema nama.

Što su ove žene? Muževi su im, ne znaju gdje. Kuća im je vjerojatno razorena. Izbačene su daleko izvan svog ognjišta, izvan svog života. Ovo što one sad proživljavaju, nije život. To je lutanje, izčekivanje da će se vratiti ono što je razoreno. Hoće li se to zbilja vratiti? Ili je zauviek razoreno?

Ove žene još uviek zastiru lica; čekaju svoje muževe. I njihovi muževi, negdje u sklopu domobranskih, ustaških ili legionarskih jedinica, misle na svoje žene. Misle kako će im se vratiti. Ipak, nije sve razoreno. Nakon novog sastanka početi će novi život! Ne čekaju uzalud žene zastrta lica.

»Ustaša« vjestnik hrvatskog ustaškog oslobodilačkog pokreta. — Izdaje Glavni Ustaški Stan. Vlastnik Ustaški Nakladni Zavod. — Ravnatelj i glavni urednik poglavni pobočnik Mijo Bzik. — Uredničtvo i uprava: Berislavićeva ulica 10. — Brzoglasi: Uredničtvo: 79-00, Uprava: 64-06. — Čekovni račun br. 49.456. — Izlazi tjedno. — Pojedini broj stoji 4 Kune. — Predplate: mjesečno 16 Kuna, četvrtgodišnje 48 Kuna, polugodišnje 96 Kuna, godišnje 192 Kune. — Tisak Tiskare Ustaškog pokreta, Berislavićeva ulica 10. — Za tiskaru odgovara Viktor Smokvina, Zagreb, Medovićeva ulica 2.

